BIDRAG

till

KÄNNEDOM AF

FINLANDS NATUR och FOLK,

utgifna

af

Finska Vetenskaps-Societeten.

Sjette Häftet.

BIDRAG

till

KÄNNEDOM AF

FINLANDS NATUR OCH FOLK,

utgifna

af

Finska Vetenskaps-Societeten.

Sjette Häftet.

HELSINGFORS,

Finska Litteratursällskapets tryckeri, 1863.

Imprimatur: *L. Heimbürger.*

OM

FINSKA LAGÖFVERSÄTTNINGAR.

Anteckningar

af

framl. Kansliradet

W. G. Lagus.

Företal.

De bidrag till Finska lagöfversättningarnas historik, hvilka nu anförtros åt den läsande och fosterländskt sinnade allmänhetens välvilja, voro redan af deras författare bestämda att offentliggöras. Städse mellankommande nya forskningar och till ålderdomen sparade arbeten, sednast: undersökningarna om Finska Adelns Gods och Ätter, fördröjde likväl verkställandet af denna, med mycken värma omfattade samt äfven i ett par tidigare publikationer omnämnda, afsigt. Till sist lade ock allhärjarn sitt „manum de tabula“ emellan. Det blef sålunda en pligt för dem, hvilka i lifvet stått den från sitt verk bortkallade närmast, att besörja om redaktion och utgifvande af efterföljande anteckningar, hvilka framtogos från deras sista plats under hufvudkudden i den älskade fadrens dödsbädd.

Vid första påögnandet af denna litterära qvarlåtenskap, insåg man icke i allo dess fosterländskt vetenskapliga vigt och betydelse. Det var ock ryktesvis bekant, att en något år tidigare afliden kär anförvandt, den i sina historiska sammanställningar så omsorgsfulle och skarpsinnige minnestecknarn af Gezeliernes och af hela Finska högskolans verksamhet, i handskrift efterlemnat ett för trycket ärnadt större arbete af ungefär lika tendens med det närvarande [1]. Det ena kunde vänta på det andra, tyckte man länge.

---

[1]) Utg. af dessa blad har ock, sedan de voro färdigtryckte, haft tillfälle genomse några stycken af Prof. Tengströms opus posthumum och dervid öfvertygat sig att det innehåller, utom andra värderika historiska bidrag, äfven högst väsendtliga supplementer till kännedomen om Finskan såsom rättsspråk. Må blott nämnas att framställningen är särdeles rikhaltig beträffande

Under denna uppskjutandets täflan, som omsider tappats, vexte dagarna till månader, månaderna till år. Emellertid stod, i sednaste morgonväkt, Finska språket upp och förklarade med ljudeligare stämma än någonsin förr, sig fullmyndigt att sjelf tolka hvad lag är och rätt. Hela nationen har lyssnat till detta rop, deri anande och förstående sin djupaste lifsfråga. Det blef ock hvarje enskilds gerna hörsammade kallelse att bidraga till den stora framtidsgåtans rätta lösning, så godt han kan. De i förvar undfångna anteckningarna började bränna. De måste ur handen.

Utgifvarns första åtgärd blef nu, att såvidt möjligt kronologiskt ordna de till det mesta på lösa papper tecknade notiserna. Dernäst eftersöktes och utskrefvos citaterna ur de handlingar, hvilka ännu voro tillgängliga, väntande, — ett fäderne testamente —, på en, sak och person lika troget tillgifven (men äfven hann nyss i Gudi afsomnad) sons och broders framtida bearbetning för ett mera omfattande rättshistoriskt verk[2]. *Åtskilliga partier befunnos redan af författaren vara fullständigt utförda, deribland afhandlingens början (hvilken skrefs i Oktober 1859, liksom till rekreation under det mödosama förfärdigandet af registret till kommentarierna öfver den Krus'ka förteckningen) och de flesta biografiska utkasten; dessa äro i det närmaste bibehållna i sitt ursprungliga skick.*

Äfven föröfrigt har man gjort sig till lag, att icke för-

---

ej mindre de till Finska öfversatta Kgl. förordningarna från äldsta till sednaste tider, än de Finske translatorerne. Att hela arbetet andas upphöjd patriotism, behöfver ej erinras. Det torde komma att publiceras i Suomi genom dess författares svärson D:r P. Tikkanen. Måtte det ske snart!

[2]) *Juris Docenten D:r R. Lagus hade af sin far fått i uppdrag att teckna framfarna tiders rättsförhållanden i Finland, särskilt med hänsyn till Wasa Hofrätt. Af sådant skäl blefvo de ämnet berörande handlingarna tills vidare afskilda från den åt Universitetet öfverlåtna depositionen.*

ändra uttryck eller satser, om ej der sammanhanget fordrade en grundligare omstädning eller tillochmed deduktion. Det sistnämnda har dock oftare inträffat, än önskligt varit, ehuru också härvidlag efter bästa insigt iakttagits, att intet skulle ur fremmande fatabur läggas författaren i mund eller såsom hans mening och tankegång stämplas, der denna kunde vara tvifvelaktig.

Reflexioner och sidobetraktelser har man framför allt sökt undvika. Icke förthy ser utgifvarn nu, då hela framställningen är färdigtryckt, halft förundrad, att densamma, mer än han trodde, tagit färg af de tidsförhållanden, hvarunder den publicerats. Detta må benäget ursäktas, då ju i alla fall fakta, så torra och styfva de må presentera sig, intaga och i en skrift sådan som denna äfven böra intaga hedersplatsen. Endast de kunna gifva säkra utgångspunkter för en fortsatt och fruktbringande forskning på det nu öppnade fältet.

Tryckt litteratur har ej blifvit begagnad eller rådfrågad, utom hvarest anteckningarna dertill gifvit hänvisning, hvilket sällan skett. Genom ett motsatt förfarande hade ej blott utgifvarn kommit att förirra sig till ett gebit, der han ej är hemmastadd, men detta hade äfven dragit i släptåg en otillbörlig afvikelse från anteckningarnas egentligaste syftemål, hvilket, i öfverensstämmelse med rigtningen i författarns hela auktorskap, varit att förnämligast meddela förut otryckta upplysningar i det behandlade ämnet. Han är ej den förste och, såsom ofvanföre blifvit antydt, ej heller den ende, som för detsamma hyst intresse.

Redan Calonius hade åt ifrågavarande ämne egnat sin uppmärksamhet och sin möda. Härvarande universitets bibliotek eger ännu, i den af hans sterbhus inlösta manuskriptsamlingen, åtskilligt hithörande, excerperadt med hans egen hand, hufvudsakligast ur Åbo Hofrätts, sedermera vid branden 1827 till det mesta förstörda akter. Också finnes deribland, förutom listor öfver judicielle tjenstemän i äldre tider, under titel: „Laghistoria“,

en sammanhängande början till samt vidare några spridda stycken af en uppsats, som skulle ingå i Åbo Tidningar.

På den tid då Calonius förberedde nyssnämnde uppsats, kände han endast till tvenne Finska exemplar af Landslagen (af Stadslagen intet), tillhörande det ena honom sjelf, det andra: Fredenheim. Också trodde han att de sammanföllc med Ljungo Thomassons öfversättning. Man vet nu med säkerhet, att de voro äldre. Sednare måste Calonius sjelf hafva öfvergifvit denna mening samt torde iochmed detsamma lemnat sitt utkast i dess ofulländade skick. Detta slutes af ett i hans kollektion ingående, af Porthan från Stockholm 1791 till honom skrifvet bref, innehållande en exakt och temmeligen utförlig beskrifning af Ljungo Thomassons verkliga öfversättning samt dessutom af en annan okänd — båda, då som nu, förvarade i Kungliga biblioteket i Stockholm.

Författaren till härmedelst publicerade anteckningar har noggrant genomgått den Calonius'ka manuskriptsamlingen samt derur gjort dels afskrifter dels utdrag, och det på en tid då densamma måhända varit fullständigare än numera. Det Porthanska brefvet tyckes han väl icke hafva känt, men han var, oberoende af det, genom korrespondens med Arvidsson underrättad om tillvaron äfven af den anonyma, dock af honom icke begagnade, codex, hvilken nyligen af Statsrådet Pipping, som äfven återupplifvat minnet af det Porthanska brefvet, (se Bidrag till Finlands Calendariografi. St. 3. sid. 111 f.) förmodats innehålla Kollanii arbete.

Utgifvarn har ansett för sin skyldighet att redigera afhandlingen från den ståndpunkt författarens material intager, men å andra sidan äfven bordt afse en händelsevis åt samma håll inslående nyare forsknings kända framsteg. Han lofvade derföre vid nedskrifvande af sidd. 4, 14, 34, att på denna plats yttra några ord ej mindre om en åt härvarande Finska Litteratursällskap

af Riksarkivarien Nordström år 1860 förärad öfversättning af L.L., än om den föregifna Kollanius'ka translationen, äfvensom angående underlagmanen Henrik Jakobssons och lagläsaren Anders Mikelssons hittills alldeles förbisedda och okända versioner. Han hoppades nemligen, såsom ock not 1 anger, att när detta förord skulle tecknas, hafva från Kgl. biblioteket i Stockholm till granskning och jemförande öfverfått der förvarade codices, hvarom redan i medlet af nästförflutne Februari månad anhållits. Den under innevarande vårvinter svåra och ofta hämmade postgången har vållat, att han först i dessa dagar inhändigat ett den 5 Mars meddeladt benäget bifallande svar på sin anhållan, dock upplysande, att vederbörande af prisvärd omtanke för de reqvirerade manuskriptens bevarande, i anledning af den alltännu osäkra kommunikationen, ansett sig böra icke förr än med första sjölägenhet hitförsända desamma.

Nämnda uppskof för fullgörandet af hvad utgifvarn lofvat kan endast komma saken tillgodo, också af skäl, att skriftliga, men hittills obesvarade, förfrågningar på ort och ställe blifvit gjorda, huruvida, enligt sannolik förmodan, jemväl det Rumänzowska från S:t Petersburg till Moskva förflyttade biblioteket gömmer någon Finsk codex af L.L. Om utgången och resultaten af dessa med flera efterspaningar blir godt tillfälle att upplysa, då den andra, textkritiska, delen af förevarande anteckningar och samlingar offentliggöres. Ty, såsom redan i not. 1 erinrats, hafva i denna publikation, på goda grunder, blott de rent historiska undersökningarna blifvit intagna.

Från Borgå, hvarest man i följd af det som läses på s. 45 och 50 jemväl låtit höra efter, ankommo några utdrag ur dervarande Domkapitels akter, väl för sent att kunna bearbetas för sin plats i sammanhanget, men tideligt nog att åtminstone hinna aftryckas i bihanget s. 70—74 sub litt. C—H. *Doktor O. Nordström, hvilken utg. har att tacka för besagda meddelanden, vill*

ock benäget fortsätta sina bemödanden, att ur deras okända vrår möjligen framleta samma Domkapitels år 1741 afgifna anmärkningar till den Finska öfversättningen af B. B. i 1734 års lag. Att dessa anmärkningar vore af ganska stor vigt, kan ej betviflas, enär desamma, såsom bilagan F. sid. 73 härnedanföre upplyser, utgått jemväl från Biskop Daniel Juslenius, hvilken icke blott, jemte lagöfversättaren Samuel Forseen, biträdt Gezelius vid bibelverket, men äfven med insigt deltagit i granskningen af 1734 års lag samt dessutom är författare till den bekanta Finska Ordboken.

Innan utg. slutar detta nog vidlöftiga företal måste han bedja läsaren besvära sig att genomögna äfven de efter Bihanget förekommande Rättelser och Tillägg. Särskild uppmärksamhet förtjenar hvad som säges till sid. 5 angående „gamle Herr Mårten“ samt till sid. 15 angående Speitz.

Helsingfors den 6 April 1863.

W. L.

Om Finska Lagöfversättningar.

Konung Karl IX omnämner „Finlands Lagbok", då han i stadfästelsen på Landslagen d. 20 December 1608 yttrar: „Så äre wij och tillsinnes til at låta tryckia . . . Finlands och flere Landzendars Laghböker, så snart wij kunna aff them några wisse och troowärdighe Exemplaria öfverkomma".

Det är tvifvelsutan ifrån denna källa, som Michael Wexionius (Gyllenstolpe) i 5 Boken 8 c. af sin Epitome Descriptionis Sveciae, Gothiae, Fenningiae hemtat uppgiften, att äfven Finland haft sina egna lagar. „Item Wesmannicae, Helsingicae . . . et Fennicae aliarumque regionum propriae leges fuere."

Äfven förtäljes i de 6 första upplagorna af Tunelds Geografi öfver Sverige, att Finland i fordna tider blifvit styrdt af sina särskilde konungar och haft sin egen lag. I den af Porthan öfversedda 7 upplagan af nämnde geografi finnes likväl denna berättelse icke mer intagen.

Någon egentlig Lag egde Finland ursprungligen icke; det är anmärkningsvärdt att sjelfva uttrycket för detta begrepp, *Laki,* blifvit lånadt ifrån Svenska språket. Med „Finska lagboken" såväl i Karl IX:s konfirmation, såsom ock i åtskillige handlingar från 17 århundradet, förstås rätteligen endast de till detta språk gjorda öfversättningarna af Sveriges lag. Dock vill det synas som hade man på den tid då, isynnerhet under Karl IX, handskrifter af de gamla landskapslagarna och af landslagen började eftersökas, ganska allmänt hyst den föreställningen, att äfven Finland hört till de provinser, hvilka haft sina egna skrifna rättsurkunder.

Efter landets eröfring af Svenskarne åberopas väl äfven i akter af domskraft ganska ofta jus Svecicum, Helsingonicum, Finnonicum, Carelicum. Bestämningarna i dessa jura afse emellertid endast de ecklesiastika utskylderna. Tidigast finner man jus Helsingonicum efterlefd, och det i Nyland och i Åbo skären. Dessa trakters inbyggare voro nemligen mest komne ifrån Helsingland, der boskapsskötsel förnämligast idkades, hvarföre de ock gåfvo sina utlagor i ladugårdsprodukter.

Svensk lag, ehuru i betydelsen af jus, mer än af lex, gällde i förstone blott i vissa nejder af Finland. Det inträffade icke sällan, att derjemte äfven Finsk „sed" följdes, hvilket utan tvifvel hade sin förnämsta grund i befolkningens blandade sammansättning. Sålunda låter det bevisa sig, att t. ex. Wirmo och Lundo socknar lydde till en del under Svensk, till en annan del under Finsk rätt.

Efterhand utbredde sig Svensk rätt öfver hela Finland, antingen ensam eller bredvid den inhemska. Dertill kan man sluta bl. a. af i detta fall omständligare handlingar af år 1539, upplysande att Tionden dåförtiden delades i alla till Åbo län hörande, särskildt namngifna, socknar på „vanligt Finskt och Svenskt sätt", men i Pyttis, Perno, Borgå, Sibbo, Helsinge, Wederlax, Weckelax, Esbo, Kyrkslätt, Ingo, Sjundeå, Lojo, Karis, Pojo, Tenala, äfvensom i Mustsår, Kyrobominne, Ilmola, Wörå, Persö, Karlby, Salu, Kalajoki, Limingo, Jo och Kemi på Svenskt sätt. För år 1542 är angifvet, att Itima (Ithis) socken hörde under tre rätter, nemligen Tavast rätten, Karelska rätten och Nylands rätten, denna sistnämnde en rätt som eljest icke omtalas.

Omförmälde stadganden eller rätter angingo, såsom nyss erinrades, endast frågan, hvarifrån Tionden borde utgå och sättet för dess fördelning. Hvilka normer deremot iakttogos i Borgerliga, civila och kriminella, förhållanden, derom saknas alla bestämda underrättelser. Man förmodar att Finnarne rättade sig

efter sina gamla plägseder och Svenskarne efter de lagar, som i deras hemland tjenade dem till rättesnöre. Också synes antagligt, att rättsutslagen fälldes efter den lag, som Lagmannen eller Häradshöfdingen vant sig att tillämpa. Sjelffallet är, att sedan under Konung Magnus Smek 1347 och derefter Konung Kristoffer af Bäjern en allmän Lands- och Stadslag utfärdats, den borgerliga rättsställningen äfven i Finland småningom reglerades i enlighet med dessas föreskrifter.

Sålunda förberedt, blef behofvet af de Svenska lagböckernas öfversättande till Finska desto känbarare ju längre landet fortskred på ett ordnadt samhällsskicks vädjoban. Huruvida något försök i detta syfte redan träffat Medellagen, är icke bekant. Af Sveriges allmänna stadslag, hvilken tvifvelsutan till det mesta sammanfattats på den tid Magnus Smek innehade thronen, känner man deremot med säkerhet åtminstone tvenne Finska öfversättningar, nemligen de af Ljungo Thomae och af Mag. Abr. Kollanius; hvartill måhända ännu kommer en tredje af lagläsaren Hartv. Henriksson Speitz. De sparsammare notiser som finnas om denna lags, äfvensom några andra speciellare rättsnormers, öfversättande, torde derföre icke behöfva en särskild framställning; de påträffas utan svårighet äfven i det, om ock tillfälliga, sammanhang hvari de förekomma med de rikligare underrättelser man eger om Landslagens öden på Finsk jord.

Landslagen blef nemligen ganska ifrigt på Finska bearbetad och kringspridd. Detta slutes deraf, att man ännu har i behåll åtskilliga sådana öfversättningar och kunskap om en eller annan redan förlorad; hvarförutom den förmodan synes berättigad, att ännu flera torde kunna påfinnas, såväl inom Sveriges som Finlands landamären, endast forskningsbegäret blefve rigtadt åt detta håll. Emellertid må här de codices uppräknas hvilka hittills äro kända.

De utgöras af: 1) ett exemplar in folio, tillhörigt Kgl. Bi-

blioteket i Stockholm och signeradt B. 96. 2) ett d:o in qvarto, hvari Klemet Severinsson Juustens namn, tecknadt år 1599, kan dechiffreras. 3) ett d:o in qvarto, hvilket fordom tillhört Calonius. 4) ett d:o in qvarto, hvari klockaren Seskander år 1791 inskrifvit sitt namn. 4) ett d:o in folio, tillhörigt Kgl. Bibl. i Stockh., signeradt B. 97 och innehållande Ljungo Thomae öfversättning. 6) ett d:o in qvarto, hvilket tillhört Erkebiskop Mennander, af hans son Ceremonimästaren Fredenheim skänkt till Åbo Univ.-bibliotek, men förstördt vid 1827 års brand. 7) i afl. Hof-Destillatören Berghs bibliothek fanns ock en Finsk öfvers. af Landslagen, som i Stockh. i April 1830 försåldes på offentlig auktion. 8) sluteligen ett exemplar, tillhörigt Kgl. Bibl. i Stockh., hvilket enligt bref af Arvidsson år 1849 ännu var osigneradt [1]).

Orsaken till det jemförelsevis ringare intresse man hyst för Stadslagens bekantgörande i Finsk drägt är lätt funnen. Som nemligen Finland fordom egde några få och obetydliga städer och de flesta af dessas innevånare väl voro Svenska språket mäktige, var en öfversättning af densamma mindre behöflig. I framtiden ändrade sig visserligen detta förhållande till någon grad, då äfven häradsrätterna meddelades tillstånd att „recurrera till Stadslagen och dereffter . . . ährender slijta och affhielpa, uthi sådane fall, som inthet uthtrychte finnes i Landslagen“, men denna sistnämnde

---

[1]) Om desse codices skall närmare redogörelse med hänsyn till ålder, läsarter m. m. meddelas i de ›kritiska anmärkningar till Ljungo Thomassons Finska lagöfversättning‹, hvilka ehuru jemväl ingående i de samlingar, hvarur närvarande afhandling redigerats, dock synts, till fromma för den historiska öfversigtligheten, hvarpå här hufvudsakligen ankommer, kunna och böra afskiljas för sig. Utgifvaren har så mycket hellre trott sig böra följa en sådan plan vid ett så kinkigt arbete som han eger hopp att, kanske snart nog, få tillfälle med de i Sverige bevarade codices autoptiskt jemföra samlingarnas ofta ganska svårläsligt skrifna utdrag ur desamma. Om en F. Litt.-Sällsk. tillhörig codex se Företalet.

bibehöll icke dessmindre, på redan angifven grund, städse en vida större betydelse för vårt land.

—

Någon förmodan att Landslagen redan i det första århundradet af dess tillämpning i Finland blifvit till landets tungomål öfversatt, synes icke ega stöd. Fastmera häntyder den omständigheten, att i samteliga hittills funna Finska exemplar af nämnde lag, kyrkobalken befinnes vara utesluten, derpå att de äro gjorda efter Konung Gustaf I:s reformation. Detta torde icke heller hafva skett före Erik XIV:s tid, ty . . . [2]). Med temmelig visshet kan man deremot förlägga det första försöket i denna väg till Johan III:s regeringstid.

Den äldsta bestämda uppgift i nuberörde fråga härleder sig från den namnkunnige antiqvarien Johan Buraeus, som i sina Collectanea, befintliga i Kgl. Bibliot. i Stockh. antecknat: „Finska Lagboken giordes af gamle Her Mårten finsk Predikant i Stockholm her Zachariae fadher, henne sågh Josephus Georgii i K. Johans Cantzelei 93; hon ligger än 1609 i Rijkzens Cantzeley".

Då det är allmänt kändt att Johan III, såsom Hertig i Finland, hyste särdeles tillgifvenhet för samma land, uti hvars språk han ock var hemmastadd, — en tillgifvenhet som fortfor äfven sedan han uppstigit på thronen, — var det sannolikt på hans föranstaltande nämnde öfversättning blifvit författad. Öfversättaren är icke närmare känd. Bland Finske predikanter i Stockholm uppräknas på denna tid Henricus Erici 1577, Canutus Martini 1593 och Jacobus Axelii 1612; det är möjligt, att Canutus varit Herr Mårtens son och en hans efterträdare, såsom redan Calonius, som häröfver tyckes hafva rådfrågat Porthan, förmodat. Enligt en annan, påtagligen felaktig, anteckning [3]) skulle öfver-

[2]) Manuskriptet bristfälligt. *Utg.*

[3]) Troligen menas Histor. o. Polit. Nytt 1792 N:o 25, der det, såsom på ett skildt papper är annoteradt, heter: »Gamle Herr Mårten Frisk

sättaren hetat Mårten Frisk. Man vet icke heller med full säkerhet om hans arbete ännu finnes i behåll. Dock torde följande förmodan derom åtminstone i vissa biomständigheter icke sakna intresse.

En jemförande granskning ådagalägger, att bland ofvanuppräknade codices af Landslagen, B. 96 ligger till grund för det Juustenska exemplaret. Det sednare innehåller, såsom redan erinrats, egarens namnteckning af år 1599. Tidsbestämningen, för åtminstone den äldre handskriftens författande, leder oss således otvunget till Herr Mårtens dagar. Härtill kommer, att äfven Ljungo Thomae på det ställe, som snart skall noggrannare anföras, omförmäler en äldre Finsk öfversättning af landslagen. Han nämner väl icke öfversättaren, som hållit sig anonym, hvarför Buraeus så mycket hellre torde hafva gjort sin härom upplysande anteckning. Men Ljungo låter förstå, att den äldre öfversättningen i många stycken varit misslyckad och „vrängd både med ord och meningar ifrån lagsens sentens.“ Nu finner man åter att Ljungos version ofta korrigerar den hvarur det Juustenska exemplaret afskrifvits. Detta sednare återgifver, t. ex. „målsägande“ (liksom vore ordet sammansatt af „mål“ och „säga“) med *synsanoja,* „bodrägt“ med *paatin siirtäminen,* o. d., då deremot Ljungo skrifver *jutun isändä, talouden vietelemys.*

Skulle således den numera i Kgl. Biblioteket i Stockholm bevarade codex måhända vara just densamma, hvilken 1609 låg i Riks Kansliet. Det Juustenska exemplaret måste då antagas hafva blifvit derur afskrifvet, innan Herr Mårtens öfverflyttning till Sverige skett. Denna supposition understödes deraf, att besagde exemplar tidigare än 1599 varit i tvenne skilde egares värjo, såsom desses från permen utraderade namn antyda. Äfven i de

---

Predikant i Stockholm gjorde Finska Lagboken. Han låg 1593 i K. Johans Cancellie.»

Calonius'ka och Seskanderska exemplaren finnas de mest väsendtliga likheter med B. 96, men då dessa på andra ställen följa helt olika Svenska originaler samt ofta texten då B. 96 återgifver varianterna samt tvertom, och då vidare in margine till det Calonius'ka exemplaret förordningar från Gust. II Adolfs tid citeras, så framgår häraf, liksom äfven af andra omständigheter, att de äro sednare bearbetningar, hvarvid dock Herr Mårtens förmodade öfversättning blifvit grundligt rådfrågad och begagnad.

Innan vi gå vidare torde några upplysningar om bemälde Juusten här böra få plats. Klemet Severinsson (Sigfridsson, Söfringsson) Juusten var son af Kyrkoherden i Hauho Söfring och bror till den Bengt Söfringsson, som blef stamfader för adliga ätten Gyllenlod. Han nämnes i handlingarna från åren 1588 —1612 såsom fogde i Hollola härad. Är bland dem, som underteckat den i Åbo 1593 gifna försäkran om trohet emot Konung Sigismund. Klemet innehade Borgmästarebefattningen i Wiborg, då han jemte brodren Bengt genom Konung Karl IX:s bref den 6 Juni 1607 fick i uppdrag att föranstalta om kanalgräfning emellan Lappvesi och Juustila å. Han egde i möderne arf Juttila i Hauho, hvarå honom tilldelades frihet genom Sigismunds bref den 14 Juli 1594. Hans son Kristian nämnes 1611 $\frac{28}{7}$.

Den näst Herr Mårten äldste kände öfversättaren, är den omförmälde Ljungo Thomae eller Thomasson (icke: Ljungo Thomas, såsom Warmholtz säger). Hemma ifrån Limingo, var han tvifvelsutan son till den Thomas Ingonis, hvilken åtminstone redan 1555 förekommer såsom kyrkoherde i nämnde socken och kontraktsprost i Norra Österbotten samt dog år 1580. Ljungo lärer studerat i Upsala eller vid något utländskt universitet. Kyrkoherde i Pyhäjoki 1576, transporterades han 1581 derifrån till Salo och Brahestad. Honom afser K. Johan III:s bref af d. 10 Juli 1590 till fogden Tomas Jöransson, hvari förordnas, att som

en stor del af Salo kyrkosocken genom Ryssen blifvit förhärjad och dessutom Karlö kapell derifrån afskilts till eget pastorat, hvarigenom Ljungos inkomster förminskats, samt föröfrigt „han sitter uti stoor farvägh för vårt krigsfolk och andre våre tjenare“, ty skulle han ega att all Tionde tran ifrån socken uppbära. Från detta pastorat erhöll han 1592 flyttning till Kalajoki, såsom synes af Bisk. Er. Erici collationsbref $\frac{12}{5}$ 1592 för Johan Marci till Salo och Brahestad. Ljungo undertecknade Upsala mötes beslut 1593. Det var under vistelsen i Kalajoki (icke i Salo, såsom uppgifves i Handll. rör. klubbekriget, 1 p. 10) som Ljungo författade: „Orsakerna till oproret och tvedrägten emellan det Finska krigsfolket och Österbottens bönder.“ Här fulländade han ock sina öfversättningar (1601) af Lands- och (1609) af Stadslagen. Han är dessutom en af de icke få prester i vårt land, hvilka hafva förvaltat domareembeten. Ljungo bivistade nemligen, i egenskap af Lagläsare i Norra Österbotten, riksdagen i Nyköping (icke i Norrköping), hvarest han äfven dog 1611. Hans enka erhöll vid Kon. Gustaf Adolfs vistelse i Uleåborg d. 9 Mars 1614 behaglig tids frihet å de hemman hon besatt. Af hans barn lärer endast vara känd Johan Ljungonis som omkring 1633 —1636 förestått Lappfjerds pastorat.

Angående de orsaker som förmått Ljungo till det förenämnda lagarbetet, är hans „i Österbotten i Kalajoki år 1602 uti Aprilis månad“ undertecknade Svenska dedikation till Hertig Karl af öfversättningen af L. L. ganska lärorik. Derur meddelas här ett utdrag så mycket hellre, som detsamma låter oss kasta en blick i rättsärendernas behandling dåförtiden och tillika är ett af de äldre dokumenter, hvilka belysa Svenskans och Finskans ställning till hvarandra. Det lyder:

„Aller Nådigste Furste och Herre. Man hafver af ett gammalt ordspråk hört, att en ond tolk förderfvar ofta en god sak. Det man ock alldeles uti denna tidens legenhet hafver kunnat

nogsamt förfara uti sanning vara, att ofta varde ens goda meningar till det argaste vrängde och förvände af dem, som tungomålen väl förstå, huru mycket mer med dem kan ske som icke den andres språk och tungomål förstår och i så måtto icke kan fatta den andres mening men hamblar efter hans mening lika som efter en skugga af sjelfva tinget. Detta ser man och hafver nogsamt förnummit ske uti rättgångar (der dock lagen borde i sin rätta mening framhafvas), der Finsklige personer till Lagförare satte blifve, de som icke egentligen förstå Svenska tungomålet, synnerligen de gamle ordasätten som i lagen brukade blifva; huru kunne de dock rätteligen fatta hans mening som lagen utsatt hafver? Varda ock månge Svenska personer satte för Häradshöfdingar ibland Finskligit folk, de dock icke heller kunna förstå Finska målet rätt, mycket mindre utsäga hvad lagens mening är, anten honom som dom eller lagsens sentens begärer eller honom som henne mottaga och undergå skall; kan dermed icke en sak rätteligen utföra, under hvilken lagsens artikel saken föras skall eller hvad namn saken gifvas måtte. Så vill dock häraf intet annat följa, än lagsens missbruk (som ofta skedt är). Så finnes ock många ibland de Finske sjelfve, såväl ibland Prester, Skrifvare och eljest skriftlärde, som icke rätteligen förstå sitt eget modersmål, mycket mindre den gamle Svenskona, först sig sjelfve till rättelse eller någon annan till undervisning och ledelse. Finnes ock mången man såväl ibland Adel som Oadel i högre och nidrige stånder, som hafve längesedan önskat och åstundat, att någon till hade varit eller ännu vore, som detta dryga dock nyttiga arbetet, sig företaga ville att utsätta eller tolka den Svenske Landslagen på Finska. Så efter jag (som mig dertill oduglig bekänner och är) så ofta af gode vänner, Prester gemenligen här öfver Österbotten, som ock flere gode män, hafver derom manter och begäret vorden varit, uti den försigt, att de ärlige män hafva ment mig någorlunda på de båda tungo-

målen, Svenska och Finska, förfaren vara (det dock intet fullkomligt är), hafver dock uti denne måtto icke längre kunnat undvikit deras begäran. Så hafver och jag af trovärdige gode män hört, det Eders Furstlige Nåde hafver några resor derom talt, att någon skulle tagit sig före med uttolkningen uti lagboken, det mig allenast och besynnerligen till detta arbetet dragit hafver. Och velat dock härmed icke allenast mina kände vänner, men mera (= fastmer) hela mitt Fädernesrike, dem som detta kan tjenligt vara, till nytta och gagn tjent hafva. Gud gifve att de gode och ärlige män som detta behöfve, ville denna min tjenst till det bästa upptaga och uti den mening behålla som jag henne uti all tjenstvillighet gjort hafver, och härutinnan icke akta min persons ringhet som sådant arbete med rätta icke borde mig företagit, men hellre tjente högre personer, synnerligen dem som Lagsens förare, Lagmän och Häradshöfdingar äro, gjort hafva. Nam sic recte legislatores re et opere nomini satisfacerent. Så är ock mycket gement Finskt folk både boende och löse öfver hela Sverige, såväl på bygden som i städerne som sina nödtorftiga värf för rätta hafva måste, behöfves ock för den skuld denna uttolkning ej enstäds, men gemenligen öfver hela Sveriges rike. Kan jag ock icke heller det hafva förtegat, det en man (den sig icke bekänner) hafver tillförene något på den Finska lagboken arbetat, så befinner man uti hans arbete, icke allenast af mig, men af alle som Finska och Svenska förstå (jag lastar honom intet, ty jag är icke heller af allom prisvärd), att hon ganska illa är uttolkad och vrängd både med ord och meningar ifrån lagsens sentens, så att man icke rätteligen kan derigenom sig leda till rätta, som sjelfva arbetet tillkännagifver. Och vill härmed ingen ärlig man förtaget att bättra mitt arbete, der det måtte ske uti en god mening och icke af hat eller min ringa persons förakt. Och beder vänligen, att ingen lastar mitt, förrän han gör sitt, utan (till?) mitt och lägger sitt, jemte vid mitt, och med

sitt upprättar mitt, dock domen häröfver till gode och ärlige män sätter, som på båda tungomålen förståndige äro; så förmodar jag att det skall ej stort af vinningen blifva, han af bytet kan hemtaga. Och hafver jag uti denna min uttolkning brukat mest den Finsko som uti Norrfinland, omkring och uti Åbo samt Österbotten bruklig är, och är den klaraste och renaste Finska, och öfver hela Finland förståndligast, deraf och hon sitt namn hafver. Nylands Finska är med Svensko beblandad; Wiborg och Savoland är med Karelsko Rysslands Finsko förmängd; Tavastlands Finsko hafver ingen visshet med sig, ty hon är af allahanda Finsko sammanhämtad. . . .“

Denna dedikation är daterad blott ett par månader efter det Hertig Karl under sin bekanta Finska resa (hungersåret 1601—1602) passerade Ljungos pastorat Kalajoki. Då nu om denna resa erinras i en historiskt ganska upplysande anmärkning [4]) till arbetets titel, förekommer det mer än sannolikt, att Ljungos företag redan vid detta tillfälle blifvit Hertigen bekant och vunnit

[4]) »Jossa tulkitzemuxes on cuin tauoitettu sitä Suomen kieltä, quin ymbäri Suomen Turgun ia itä pohian maalla puhutan. Tulkittu iälken meidhen Lunastaian herran Jesuxen Christuxen syndymä votta 1601. Jona votena eij yhtäkän jyvän muodoista caikelle Pohian maalle casonnut, mutta kesä hallalta caikenni turmelthin, etei sen caltaista nälkä ole ikänäns yhdenkän inhimisen muistohon ennen ollut Ja älkän Jumala vastakon tulla iongun inhimisen eläis andako. Jolla taluella iälkin, samaa nälgän käskis se suri Kuningan poica Hertua Carlei, Ruodzin valdakunnan perindo Fursti ia vallizeva Herra ia toiuotettu Kuningas, Hertua Sudermanneille, Närickähille, ia Wärmiläisille, ynnä hänen Surisuguisen Furstinnans, Frouna Kirstinna, syndynen Furstinan Sleswikin, ja Herrtuinnan Sudermanneille, Närickähille ia Wermiläisille, ynnä hänen armons cahden poicans, Hertug Gustaff Adolphin, ia Hertug Carolus Philippuxen cansa ynnä hänen Heraudens veliän poian cansa Hertugin Jahanan Jahanan pojan, Hertugin Ja hänen Herraudens tytärten frökein cansa, jossa joukossa hänen armoans paljon muita kunniallisia herroia seuraisa, ymbäri Pohian maan Ruotzihin.»

hans bifall. Denna förmodan vinner yttermera stöd af Karls föröfrigt bevisade deltagande för det Finska språket.

Några år sednare blef det ock fråga om öfversättningens allmängörande genom tryck. Hofkanslern, J. U. D:r Nic. Chesnecophorus berättar, i bref af $\frac{1}{11}$ 1609 (förvaradt i Palmsk. Saml.) till Sekret. Peder Nilsson, sig „låta trycka ett profark uti den Finska lagbook.“ Året derpå d. 20 Juni framställdes öfversättningen „per Mag. Olav. Elimaeum Wiburgensium Antistitem“ för Kungen, men i följd af dennes kort derefter inträffade död afstannade trycket, sedan endast det nämnda profarket, innehållande titeln, K. Karls företal och K. Kristoffers konfirmation, utkommit i Stockholm 1610 in folio (se Stiernm. Bibl. Sv. Goth. II p. 7 och Höppeners Förteckn. p. 34). En anteckning i Palmsköldska Saml. lyder: „Aff dhen nye och förbättrade Lagbooken som uthi Kon. Carls den 9:des tijdh vaar under handen, trycktes til proof allenast et ark af första Capitlen uthi Kon. B. L. L., in folio, både på Svenska och Finska, finnes uthi R. Archiv.“

Till vidare åtgärder föranledde, såvidt man vet, Ljungos arbete icke. Öfversättningen af Landslagen äfvensom den af Stadslagen förblefvo okände och obegagnade, tills omsider 1852 dessa „dyrbara Finska språkmonumenter“ [5]), på Finska Vetenskaps-Societetens bekostnad, utgåfvos. Dervid följdes de enda veterligen existerande handskrifterna. Båda hafva tillhört Hertig Karl, äro (1603) prydligt inbundna och numera, sedan de förvaras å Kgl. Biblioteket i Stockholm, signerade „B. 97“ (för L. L.) och „B. 98“ (för St. L.).

Hartvig Henriksson Speitz. De anledningar man eger till förmodan, att äfven denne man lagt hand vid lagens öfversättande till Finskan äro förnämligast följande.

I Linköpings bibliotek förvaras ett odateradt bref af honom

---

[5]) Arvidssons ord i ett bref till W. G. L. *Utg.*

(till P. Brahe?), så lydande: „Jagh hafver såsom dhen ringaste iblandh andre, ex zelo Patriae, Krigz Artiklar på Finska verterat, ock nu nyligen uppå Högl. Sveriges Rijkes Regeringz förmodelige nådige behagh, med min egen bekostnadh, låtit them af trycket uthgåå; hälst att dhet synes nästan styggeligit vara i Finland, att dee Enfaldige, och uti Svenska språket dher i Landsorten oöfvade, arme Soldater hafve uti framledne tider, somblige måst för dheras egen brott, lijka som fää eller fåår, gåå till sjelfva döden, oansedt the fattige aldrig förr hafva hvarken rådt, hördt eller förstådt, hvad om Krigz Articklar hafver haft att innebära. Hafver fördenskull jag, ingalunda uthan orsak, dhet arbetet tagit mig före, till att fullborda här. Och ville jag än vijdare, auxiliante Deo, finska lagbooken sammaledes, heela Kunga Rijket till beröm, publicera framdeles."

Stiernman säger i Finlandia litterata om samme Speitz: „Incepit quoque leges Suecicas civitate Fennonica donare", och på ett annat ställe i åberopade arbete anger han, att Speitz öfversatt och publicerat, förutom de redan nämnda krigsartiklarna, jemväl åtskilliga Bergverket beträffande öfverhetliga förordningar. De förre äro tryckte 1642, de sednare 1643.

Speitz måste följakteligen anses som en i dylika arbeten förfaren man. De stora misstag, som äro begångna i den äldsta lagversionen, hvilken dock tyckes hafva varit temeligen allmänt spridd, kunde ej hafva undgått honom. Ljungos öfversättning åter, ehuru felfriare, förblef okänd. Emellertid hade redan ett par upplagor af den Svenska lands- och stadslagen af trycket utkommit. Det var af vigt, att erhålla en efter den korrigerade och stadfästade originaltexten urarbetad Finsk upplaga. Att åstadkomma sådant, var utan tvifvel afsigten hos Speitz. Stiernmans uppgift antyder väl, att han åtminstone ej blifvit färdig med både lands- och stadslagen. Han kunde dock hafva fullbordat endera. Vore detta fallet, måste man härvid tänka på stadslagen. Skälet

är det, att alla kollationerade[6]) exemplar af landslagen på Finska, ännu i större eller mindre mon följa varianterna och således ej kunna vara gjorda på underlag af någon tryckt Svensk edition.

Hvad föröfrigt finnes antecknat om denne Hartvig Henriksson, som tyckes hafva varit en man af mycket oroligt lynne, utgöres hufvudsakligast af nedanstående data. Fadren var Lagläsaren i Hollola och Satakunda Henrik Jakobsson, hvilken dog 1620 (1618 $\frac{21}{2}$?). Sonen kallar sig i sina många skrifter och inlagor än Hardevicus Henrici Speitz, än med tillägget Tavast-Finlandus eller Sexmäkiensis, än Hartv. Henriks. Speitz Sexmontanus Tavastia-Finlandus. Nämnes i handlingarna 1623 $\frac{1}{12}$, $\frac{21}{2}$, 1624 $\frac{3\cdot4}{6}$ såsom Lagläsare i Korpo och i Wirmo domsaga. Protokollet i den nyss inrättade Åbo Hofrätt 1624 $\frac{16}{6}$ anger att han ingen domareed aflagt. Kort derpå förmäles i bref till Svea Hofrätt 1624 $\frac{16}{11}$, att han för embetsfel vid Lagmans ting i Korpo blifvit dömd för Konungs edsöre. Samma år afsatt och bötfäld till 50 D:r till nya hospitalet, enligt en förteckning på sakören fallne i Hofrätten. Jfr. om hans dom Hofrättens underdåniga förklaring 1625 $\frac{18}{5}$. År 1636 $\frac{8}{2}$ tvist mellan honom och Khd Henrik i Kyro inför Åbo RådstufvuRätt. På Sko finnas åtskillige bref af honom till P. Brahe, hvari han bl. a. skrifver 1639: „Så skall jag visst på min dödsstund citera och appellera D. Petrum Wegelium, Henricum Teit och Välb. Hr Presidenten i Finland at stå mig til svars inför Guds stränga domstol innan år och dag efter min död, så visst som de isynnerhet hafva mig först til mensklig svaghet och otålighet aldeles oförtjent emot Guds och mensklig lag bracht och bringat; och derpå skall jag både lefva och dö.“ 1642 lät han hos von Selow i Sthlm trycka (jf. Warmholtz 8168) på Svenska och Finska Gustaf Adolfs Krigsartiklar.

---

[6]) Deribland icke N:o 8, om hvilken se Företalet. *Utg.*

Han skref dedikationen d. 14 Juli till P. Brahe från sin gård Tennäs i Pargas, och upplyser här att öfversättningen var gjord redan 20 år tidigare [7]. 1644 var han Grefvinnan Kristina Brahes fullmäktige i Euraåminne H. 1645 $\frac{2}{6}$ injuriae process inför Åbo Rådst. R. emellan Presid. Jöns Kurck och Hartv. Henriksson Speitz [8]. Den sednare blef genom dom 1645 $\frac{9}{6}$ efter Kon. B. VIII dömd ifrån lifvet. Han tackade för rättvis dom, men begärde att hans vadpenningar måtte deremot varda upptagna. Vardt altså H. tillsagd „dhet han skulle afstå med sitt onyttiga skrifvande och sades derhoos at dhet var ej brukligit at emottaga vadpenningar i sådana högmålssaker, uthan Ransakningen och Domen varder lijkväl inlefvererat uthi den högl. Kgl. Rätt".

---

[7]) »Synes nästan ynkeligit vara, om icke the trogne Finske Såldadater . . kunde något förstå uthaff dem (neml. Krigsartiklarna). Och fördenskull hafver man ex zelo seu amore Patriae, för Tjugu åhr sedan all först efterfölliande KrigzArticlar upå Finska Tungomåål verterat.» På Finska: »Näky likimittäin Surcoitelldava olevan, joss eij ne uskolliset Suomen Solldatit - - taidais jotakin nijstä ymmerdä. Ja sentehden olen minä» (alltså han sjelf), »ex zelo seu amore Patriae, ennen cachtakymmendä aijastaika sitten, cackein ensin, jälljest seuravaiset Sota Articlit, Suomen kielelle Käändänyt». Speitz' födelseår är okändt. Sääksmäki kyrkoböcker börja först 1691. G. Adolfs krigsartiklar undertecknade d. 15 Juli 1621.

[8]) *Utg.* har i samligarna fåfängt sökt uppgift om anledningen till denna rättegång; kan dock icke undertrycka sin förmodan, att densamma närmare eller fjermare äfven rört Speitz' lagöfversättningsföretag i sammanhang med hans fordna extravaganser såsom domare. Just detta år 1645 påbörjade, och det, enligt berättigad gissning, på Jöns Kurcks uppmaning, Kollanius sin lagversion; bland befordrarene af denna anföras samme Kurck och P. Wegelius, således tvenne af Speitz' antagonister sen fordom. Presidenten Kurck, hvilken, som man (äfven genom Stats-Rådet Pippings grundliga undersökningar) vet, var en förklarad gynnare af Kollanius, torde på något sätt hafva favoriserat denne framför hans medtäflare. Det var väl af sådant skäl som Speitz å sin sida sökte, att vinna P. Brahes bifall och hägn för sina litterära bemödanden. Om Kollanius nedanföre.

Samma år 1645 $\frac{10}{7}$ undertecknades för Hartv. Henriksson en borgesskrift af Erik Johansson till Gunnila, Erik Månsson till Ispois, M. Stodius Professor och 6 andre „som han sig obligerat att mista alla sina gårdar och alt det han egde både här i Finland och Tavastland, så framt han fäderneslandet förrymma skulle.“ Af 1647 $\frac{5}{3}$ finnes en inlaga från Hart. Henrikss. till Åbo Hofrätt, förvarad i Sv. Riksarkivet. 1647 $\frac{15}{5}$ ett bref från Åbo Hofrätt till K. M. angående Hartv. Henriksson. Kort derpå skrifver Jöns Kurck till Axel Oxenstjerna 1647 $\frac{12}{6}$ om: „Den otidige menniskan Hartvig Henrikssons vidlyftiga Rättegångssak och påföljande injurier som i HofR. afdömd, och nu under Revision upptagen.“ Kurck beder Oxenstjerna vara närvarande vid saken och „derhoos all god assistence bete att den försmädaren under tillbörlig näpst androm till varnagel, som väl många häropå sina ögon hafva, motte tagen varda“. Följande månad d. 28 inberättar Sekreteraren Johan Månsson Silfverstjerna till Riks Cancellern: „I dag hafver H. M. K. låtit publicera en Revisionsdomb öfver den Hartvich Henricsson, hvilken för detta med sina skrifter och åtskillige gånger hafver injurierat Hofrätten i Åbo, och är han condemnerat till 6 års fängelse.“ År 1648 $\frac{22}{3}$ ålades Hart. Henrikss. af Åbo Rådst.R. att afflytta de hus från gamla Biskopsgården, som sal. Joakim Stutaeus [9]) hade der uppbygga låtit. Följande år 1649 $\frac{26}{2}$ tvistar samme Stutaei hustrus syster Cecilia Mattsdotter vid Åbo Rådst.R. med Hartv. Henrikss. om arf efter bemälde aflidne. Af Brahes bref 1651 $\frac{21}{6}$ till L. Pastel framgår, det Hartv. Henriksson klagat, att denne velat drifva honom ifrån Valkiakoski qvarn.

Hartvig Henriksson Speitz var gift med Anna Ivarsdotter Stiernkors, dotterdotter till Ivar Stiernkors som dog 1578 [10]). Hon

---

[9]) Gift med en Sursill, † 1633. Var i två år Ordförande i Domcapitlet intill Biskop Rothovii tillträde (Alcenii Genealogia).

[10]) Månne 1573 såsom läses i »Finska Adelns Gods och Ätter?» *Utg.*

stadfästes såsom enka genom Krigs Rådets bref 1654 $\frac{18}{11}$ vid Liuttula i Sääxmäki och Tennäs i Pargas, som hennes framlidne förfäder och man fått genom Kgl. Br. Det är antecknadt, att hon 1672 i Åbo sålde åker vid Walkiakoski. Bland Hartvik Henrikssons (9?) barn nämnes dottren Anna, hvilken 1651 äktade Erik Månsson, sonason till den nyssnämnde Ivar Stiernkors.

Yngre samtida med Hartvig Henriksson voro den minnesvärde lagöfversättaren Kollanius samt hans arbetes af Hofrätten utsedde granskare: Pehr Månsson, Daniel Nilsson, Anders Michelsson och Johan Larsson. Innan sjelfva lagöfversättningens historie framställes, böra några notiser rörande desse mäns lefnadsöden förutskickas, äfven till infriande af ett redan 1844 i undersökningen om Karelska Lagsagans uppkomst [11]) gifvet löfte.

Abraham Kollanius tillhörde en slägt, som ofta äfven kallas Collanius samt, enligt hvad man har anledning förmoda, är densamma med Collinius eller Collinus. Han föddes troligen i Karkku, hvarest farfadren Mathias Mathiae var kyrkoherde 1586—1639. Äfven fadren hette Abraham. Den yngre Abraham Kollanius torde först hafva studerat i Upsala, ty der är 1639 tryckt hans oration De Invidia. Året derpå inskrifven såsom student vid Åbo Akademi i Satakunda nation. Hugnades med ett stipendium, det han sedermera d. 27 Okt. 1641 förklarades hafva förverkat. Utnämndes dock d. 20 Juli 1642 till Depositor. Disputerade samma år under Georg Alanus: De Aëre in specie och 1643 pro gradu: De Fortitudine under praesidium af Michael Wexionius (Gyllenstolpe). Vid det nyss inrättade Universitetet var man redan i början af 1643 betänkt på anställande af den första promotionen i Filosofiska Fakulteten. Frågan hemställdes Regeringen, som i svar d. 27 Februari sistn. år gaf tillåtelse att: „vid Academien

---

[11]) Acta Societatis Scientt. Fennicae T. III p. 358.

promovera någre Magistros med alfvarligh påminnelse, att thertill icke skall tagas någon stoor hoop, uthan ganska få skickelige och lärde personer.“ Den 27 påföljande April beslöts att promotionen skulle försiggå den 4 Maj och 8 Kandidater erhålla Magistergraden. Till desse först utsedde kandidater hörde icke Kollanius, men han jemte Sven Larsson fingo dock sednare, enligt fakultetens beslut d. 2 Maj, tillstånd, att „de ock måge blifva denna gång promoverade, emedhan the äro tillbörligen examinerade, pröfvade och godkände och för detta thermed tröstade at the icke skole förskuttne blifva.“ Kollanius nödgades dock afgifva en förbindelse, att till sina studiers vidare förkofran ännu en tid qvarstanna vid Akademin. Han sökte en tid derefter att antagas till Konsistorii Notarie, hvilket likväl honom vägrades, enligt Konsist. Protok. d. 10 Sept. 1645, på den grund, att han „tvärt emot sin obligation förhollit sigh longan tijdh ifron Academien uthe på bygden, och icke thett ringaste låtit sigh höra med präsiderande eller declamerande: Såsom ock at man tvifslade om hans färdighet i Svenska språket.“ Ville han blifva vid Academien lofvades honom något stipendium regium. Det var 1645 Kollanius påbörjade sin Finska lagöfversättning, innefattande Landslagen och Stadslagen jemte Rättegångs ordinantien, Processen och Domarreglorna, hvarpå han arbetade i 3 års tid och det, såsom han sjelf försäkrar, utan att hafva någon äldre version för sig. Efter det denna öfversättning redan var känd, blef han d. 21 Mars 1650 inskrifven såsom Auskultant i Åbo Hofrätt och användes sedermera vid domarebefattningar. Redan i Spt. 1650 var han Karl Bondes underlagman i Karelen. Antogs 1653 af Assess. och Häradsh. i Öfra Satakunda P. Wigelius till hans lagläsare, en syssla den han innehade till slutet af året 1655, då han ännu nämnes i denna egenskap i Åbo Rådst.-Rätts protokoll. 1659 $\frac{27}{10}$ höll Kollanius på Hofrättens befallning syn mellan Grefvinnan Agneta Horns säteri Harviala och derunder ly-

dande frälsebönder i Kodiala och Kyala byar af Våno på ena samt Turengibor i Janakkala å andra sidan. Han förekommer från 1660 $\frac{23}{10}$, då han fällt en lagmansdom på Peipola, åter i Karelen såsom underlagman, nu för Axel Lillie. Då denne två år sednare afled, utnämndes Seved Bååt till Lagman i Karelen 1663 d. 4 Febr. I bref d. 29 Okt. 1663 till Bååt rekommenderades Kollanius af M. Wexionius till hans „Vicaire Lagman, à fin qu'il puisse toujours . . derer [12]) en sa bonne grace et son office, sans être controllé." Uppfördes af Hofrätten d. 13 Okt. 1666 i fjerde rummet på förslaget till Assessor efter A. Krok. Nämnes i Åbo Rådst.-Rätts protokoll 1667 $\frac{6}{1}$, samt såsom död 1670 $\frac{22}{1}$. Kollanius dog 1667, hvarom Hofrätten i bref d. 5 Juni sagde år underrättar Bååt. Han begrofs i Karkku kyrka, der han låtit uppföra egen graf. (Om honom och Promot. 1643 se Åbo Tidn. 1794. N:s 2. 3).

Henrik Jacobsson synes hafva varit en man af icke ringa anseende. Han bodde på Wiala i Akkas socken. Man eger i behåll ett betydligt antal domar, hvilka han på 1640 och 1650 talet fällt i egenskap af underlagman för Klas Fleming, Gustaf Horn och Herman Fleming i Södra Finne samt (1648) för Karl Bonde i Karelska lagsagan. 1660 heter han „fordom underlagman." Samma år kallas kornetten vid Karelarne Israel Kristersson hans stjufson.

Anders Michelsson, hörde till slägten Pacchalenius. Förekommer såsom lagläsare i Öfra Satakunda domsaga åren 1643, 48, 49, 51. Mich. Wexionius kallar honom Superioris Satagundiae legislator. Nämnes i Åbo Hofrätts bref till K. M. 1653 $\frac{22}{4}$. Lagläsare i Lojmjoki Friherrskap 1655. På 1660 talet var han underlagman i Norr Finne lagsaga. Afled på 1670 talet. Hans enka Sofia Mårtensdotter [13]) Stenius öfverlefde honom länge och bodde ännu 1693 med flera barn, liksom äfven han sjelf under

---

[12]) Ordet oläsligt, källan okänd. *Utg.*

[13]) På ett annat ställe står Henriksdotter, på ett tredje Hansd. *Utg.*

sin lifstid, på Riddarla rusthåll i Tyrvis, emot hvilken sockens kyrka mannen visat mycken frikostighet. Om hans förläningar nedanföre. Jfr. om honom Arvidss. X, N:s 105, 107.

Pehr Månsson nämnes i handlingarna 1642, 1643 $\frac{4}{10}$, 1645 $\frac{16-17}{3}$, 1646, 47, 48 såsom lagläsare i Sääxmäki domsaga. Af förenämnde Henrik Jakobssons lagmansdom 1653 $\frac{15}{2}$ ses att han då var död.

Daniel Nilsson var 1630 fogde i Hollola härad, på 1630, 1640 och i första början af 1650 talet lagläsare, dels i Satakunda, dels i Hollola, dels i Raseborgs domsaga. Delade i denna egenskap 1639 $\frac{28}{10}$ i Pelkäne husbyggnads skyldigheten för prestgården.

Johan Larsson var på 1650 och 1660 talet lagläsare i Hollola domsaga, på 1670 och 1680 talet i Nyslotts län. Han nämnes ock 1662 såsom Herman Flemings underlagman i Södra Finne lagsaga. Som hans förrättningar ogillades blef han af Åbo Hofrätt ställd under tilltal 1664. Dock lärer han kunnat nöjaktigt förklara sig, ty 1674 $\frac{11}{2}$ var han åter Sten Bielkes underlagman i Södra Finne lagsaga. Hade 1662 under sin inspektion Wesunda. Lånade 1675 från Sääxmäki kyrka. Egde Wiala i Akkas, der han ock dog d. 20 Sept. 1691. Hans hustru omtalas 1675, och 1678 hans dotter Sofia Katrina.

Hvad nu desse mäns tillgörande vid Finska lagöfversättningen beträffar, eger man derom temmeligen detaljerad kännedom, såsom synes af följande till det mesta ur samtidiga handlingar hemtade referat.

Sedan Kollanius fullbordat sitt arbete, hvartill, enligt en uppgift [14]), befallning utgått från Drottningen, insändes det till Majestätet, sannolikt genom särskild försorg af Hofrättens dåvarande nitiske President Jöns Kurck, hvilken i allmänhet satte ett högt

[14]) Af v. Stiernman, som ock åberopar det numera förlorade reskriptet 1648 $\frac{7}{7}$.

värde på vetenskapliga idrotter och dertill var en grundlig kännare af Finska språket. Kollanii anhållan var, att få arbetet till tryck befordradt. Ett Kgl. reskript af d. 7 Juli 1648 meddelade Åbo Hofrätt, dit det handskrifna exemplaret remitterades, hvad dessförinnan härvid vore att iakttaga. Hofrätten beslöt då d. 15 Nov. att uttolkningen skulle öfverses af dess President Jöns Kurck och Assessorerne D:r P. Wigelius, M. Rhalambius och J. Hinriksson, biträdde af Underlagmannen Henrik Jakobsson samt Lagläsarne Pehr Månsson och Anders Michelsson. Till de adjungerade granskningsledamöterne afgingo i sådan afsigt kallelsebref d. 22 Nov. [15]). Den 26 Febr. påföljande år inkallar dock Hofrätten, i anseende till Pehr Månssons sjuklighet, i hans ställe Lagläsaren Daniel Nilsson och, sannolikt nu redan, äfven Lagläsaren Johan Larsson, hvilka liksom Henrik Jakobsson och Anders Michelsson åläggas att d. 7 Mars i Åbo sig infinna, emedan Hofrätten „då achtar samma verck företaga“.

[15]) »Jöns Kurck til Laucko etc. så ock vi närvarande Assessorer, hälse Eder Underlagman Henric Jacobsson med Gudh alsmägtig vänligen och kunne Eder icke förhålle det H. K. M:t alles vår Nådigste Drottning hafver opå M:ri Abrahami Kollanii underdånige anhållande allernådigest beviljat, att Sveriges Rikes Landz- och Stadz Lag tillika med Rättegångz Ordinantien, Processen och Domarereglerne, som han uttolckat och på det Finska Språket afsatt hafver, måtte utaf någre i Lagen och b:te språk förfarne män blifva öfversedt, emenderat och förbättrat, så att lagsens rätte mening kunde efter språksens egenskap, ljus- och klarligen författas och sedan med bätter fog och större nytta af Trycket utgåå. Och effter såsom högstbe:te K. M. hafver detta värckets omsorg och befordran, den K. Rätt committerat: Dy velle vi Eder jempte andre härmed förordna samma Version att öfversee, icke tviflandes, att såsom detta länder H. K. M. till Nådigt behag, och allom särdeles Domarenom här i landet till mycken underrättelse, att J ju låte Eder härtill villig finna, enär J framdeles om tiden, opå hvilken det företagas skall blifva förständigade. Och befalle Eder Gudi till all välmåga vänligen. Dat. Åbo d. 22 Nov. 1648». Jfr. Arvidss. anf. st.

Mötet och granskningen försiggick. Dervid inträffade att de från landsorterne inkomne rättskunnige fällde föga gynsamma utlåtanden om Kollanii öfversättning och beslöto sig till den grundligaste revision eller omskrifning af densamma. Detta gaf Kollanius anledning att d. 17 April 1649 [16]) från Hofrätten återfordra sitt manuskript, under förebärande, att det kunde „maculeras“ af dem som äro „förordnade deröfver“, hvarjemte han besvärade sig öfver deras förklenande yttranden. Hofrätten fann väl icke skäligt bifalla hans begäran, emedan den stred mot Kgl. Maj:ts befallning, men lofvade förmana begabbarne af hans verk „att dermed hafva fördrag“. Nästa dag [17]) fattades i Hofrätten

[16]) »Än uplästes Magr. Abraham Collanii inlagda supplication, deruti han begärar sin Bok igen etc. effter som af hans Skrift är till att see. Frågades honom till hvad ända han begärte sin bok igen; kan han icke det besinna att H:s Kgl. M:t hafver Nådigast samma verck Rätten förtrodt, och att han nu vill hafva boken tillbaka är intet annat ment, än han beskyller Rätten likasom man intet ville högstbemelte H:s Kgl. M:ts befallningh efflerkomma. Eller mån det kunna blifva så snart giordt som han menar, han måste ju afvakta tiden; här faller ock mycket annat till att göra, som man icke så handlöst släppa kan. Härtill M:r Abraham svarade sig för ingen annan orsak begära boken igen, än att han befruchtar, att dhe som äro förordnade deröfver hafva macuierat henne. Honom blef svaradt, det hafva de intet giordt, eij heller ens kommit vedh henne. De skrifva en särdeles Bok den ock honom sedan skall tillåtas att igenomsee, och då stå honom fritt anten att försvara sitt eller ock emendera de andras. M. Abraham sade ingen Bok hade jag för mig när jag skref som de hafva. Frågades hurn länge han hölte på med samma version. M:r Abraham svarade i Try åhrs tijdh. Då fördes honom till gemötes, att det ock nu intet är på någre veckor giordt, utan måste längre tijdh till. Då besvärade sig M:r Abraham öfver dem som hafva arbetet under händer, att de lee och göre spee af hans verck som höres här i Staden mångestädes. Härpå blef resolverat, att det går en förmaningsskrift af Rätten till dem, att de dermed hafva fördrag».

[17]) April 18. »Vardt och beslutit opå M:r Abrahami Collanii besvär mot dem som hafva hans version öfver finska Lagboken under händerne,

beslut, att Henrik Jakobsson och de 3 lagläsarne skulle åtvarnas att „hvar något utaf dem, efter som han klagar, vore föröfvadt, då de dermed aldeles inställa“. Förmaningsskriften uppsattes d. 19 April i ganska stränga ordalag [18]).

Men Hofrätten fick äfven en annan orsak till missbelåtenhet med de utvalde granskarne, såsom det synes af brefvet d. 23 Nov. 1649 [19]), hvari deras försumlighet klandras och de an-

---

att de skola på en och annan ort och ställe medh åthlöije hans verck förringa och förachteligt göra, ödmjukel. anhållandes att sådant måtte förtaget och vägrat blifva; att det skrifves Under Lagmannen Hinrik Jacobsson, Lagläsarena Daniel Nilsson, Anders Michelsson och Johan Larsson till, med innehåldh, att hvar något utaf dem, efter som han klagar öfver, vore föröfvadt, då de dermed aldeles inställa, på det han icke må hafva orsak sig derutöfver ytterligare att besvära».

[18]) »Jöns Kurck till Lauko etc. Hälse Eder Under Lagman Hendrich Jacobsson och Lagläsare Dan. Nilsson, And. Michelsson och Joh. Larsson med Gud alsmächtig! Och förhålle Edher icke, att för denna Kgl. Rätt hafver M:r Abr. Kollanius sigh besvärat, huru såsom J, som hans version öfver Lagboken är för denna tijden under händer förtrodt, schola opå en och annan orth och ställe medh åthlöije hans värck förringa och förachteligit göra, ödmjukl. anhållandes att sådant Edher måtte förtaget och vägret bliffva. Och emedan den Kgl. Rätt icke uthan misshagh samma klagan förnimmer, hälst uti betrachtande att och edhert arbete icke uthan andres öfverseende kan för godt erkändt och gilladt varda, uthan måste ännu bepröfvas anten J eller Han språket efter Lagsens grundh och meningh rättast kunne hafva författat, och altså blifve alles Edhers verck ännu under andres omdöme beståendes och således ovisst hvilkendera sitt försvarligare göra kan; och hafver man velat Edher härmed alfvarligen förmana att hvar något utaff Edher (efter som han klagar) vore föröfvat J då dermedh aldeles inställen, på det han icke må hafva orsak sig derutöfver ytterligare att besvära. Och befalle Eder Gudi, af Åboo d. 19 Apr. 1649».

[19]) »Jöns Kurck etc. etc. Hälse Eder Under Lagman Henrich Jacobsson etc. och kunna Edher eij obemäldt låta, att såsom en rum tijdh är förfluten, sedan vercket om finska Lagbokens öfverseende gaffs Edher jempte några

befallas att efterhand till Hofrätten inberätta om arbetets fortgång. Det vill ock synas som hade Daniel Nilsson och Johan Larsson, efter den erhållna skrapan, alldeles dragit sig ur spelet; ty i det följande är blott tal om Henrik Jakobsson och Anders Michelsson. De två sistnämnde infunno sig i Hofrätten för att begära anstånd, hvarpå de åter d. 7 Mars 1650 hemförlofvades [20]), sedan de förbundit sig att „förfärdiga det arbete som kan fattas uppå Finska Lagboken till den 1 Junii".

De höllo dock, hvad tiden beträffar, icke ord, såsom ock Hofrättens ifver för saken, måhända sedan Kurck i Maj 1652 aflidit, tyckes hafva svalnat. Ty först d. 22 April 1653 inberättar Hofrätten i bref [21]) till Kgl. Maj:t, att de nu sitt arbete, i

---

andre under händerne, och Wij ifrån den tijden, som J härifrån forlofvades icke en gång äre aviserade huru sådant hafver sedan vunnit sin fortgång och huru vijdha J nu kunna dermed vara färdige; dy är härmedh vår påminnelsse att J icke allenast med alfvar uti sjelfva vercket fortfaren, uthan och dess esom oftast, såväl som nu straxt göra underrättelse huru vijda J dermed äre kompne att dess beskaffenhet oss alltijdh effter handen må kunnigh vara. Hvilket J således efterkomme, Och befalle Eder Gudhi, af Åbo d. 23 Novemb. 1649».

[20]) 1650 Mars 7. Ur Hofrättens protokoll för denna dag: »Dernäst framstego Under Lagmannen Henrich Jacobsson och Lagläsaren Anders Michelsson och skrifteligen begärte förlof härifrån, lofvandes sig förfärdiga det arbete som kan fattas uppå Finska Lagboken till d. 1 Junii, effter som af deras supplication är till att see. De blefvo härifrån förlofvade».

[21]) »Stoormechtigaste Högborne Furstinna och Fru Allernådigaste Drottningh etc. Eders Kongl. Maj:t skall Vår Underdånige Lydno trogne och skyldige tienst altijdh ödmiukeligen bevijsas, så länge vij lefve! Och foge E:rs Kongl. Maj:t på det underdånigaste till att förnimma, E:rs Kongl. Maj:ts Allernådigaste breff, vara uthaf Oss, för någon tijdh sedan medh skyldigh ödmiukheet undfånget, angående M:ri Abrahami Kollanii finska uthtålckningh opå Sveriges Rijkes Landhz- och Stadz Lagh tillijka medh Råttegångs Ordinantien, Processen och Domare Reglorne; med Kongl. befallning, att den måtte blifva öfversedd, emenderadh och förbättradh, så att Lagsens

renskrifvet exemplar (såsom de sjelfve vidhandenge) „här öfver lefvererat", derbredvid anhållande om ersättning för sin möda och sina kostnader. Drottningen efterlät då genom förläningsbref af d. 16 Spt. 1653 [22]) åt Henrik Jakobsson och hans hustru en

---

rätta mening kunde effter språksens egenskap liuss- och klarligen författas och sedhan medh bettre fogh och större nytta aff trycket uthgåå. Nu hafver denna E:rs Kongl. Maij:ts Hof Rätt, såsom med mycket annat besvär och arbete öfverlastadh, sådant förtrodt Under Lagmannen uti Södre Finne Lagsaga Hendrich Jacobsson, så ock Lagläsaren uti Öffra Sathagunden Anders Michelsson vidh nampn, effter dhe medh språket äre infödde och eliest uti Lagen öfvade, hvilka ock dett hafva efterkommit och nu sit Arbete deruthinnan här öffver lefvererat, ahnhållandes der bredevidh, at hoos E:rs Kongl. Maij:t vij vår intercession giöra ville, att dhe för sitt hafde möda någon vedergäldning kunde hafva at åtniuta; Hvilket till E:rs Kongl. Maij:t Nåder vi undernånigast hemställe; Och derhoos medh största ödmiukheet förfråga, at medan E:rs Kongl. Maij:t synes, förmedellst afgångne Breff til Hof Rätterne, ville låta giöra någon förändring uti sjelfva Svenska Lagbooken, hvadh då medh denne Version in opå Finskan vijdare är til at giöra. Och befalle E:rs Kongl. Maij:t uti Guds thens Högstes mechtiga beskydd, til all önskelig vählfärdh, sampt et lyckosampt och roligt Regemente Underdånigast. Af Åbo den 22 Aprilis, Åhr 1653. Ed:rs Kongl. Maij:ts På den Kongl. Rättz Vägnar Underdånige, Ödmiuke och trogne tienare E. Göstaff Hle. Magnus Rhålambstjerna. Detta vara Ord ifrån Ord lijka lydande medh sjellfva Originalet, betyga Johan Gartz. Berndt Righertsson».

[22]) »Wi Christina Göre vitterligit att vij af Gunst och Nådhe i anseende aff den trogne tjenst som oss och Sveriges Crono vår troo (trogne) Undersåtare och Under Lagman öfver Södra Finne Lagsaga oss ällskelig, åhrlig och förståndig Henrich Jacobsson, allt här till giort och bevijst hafver, den han jemväl her effter så lenge han lefver och förmår att göra och bevijsa förplichtat vara skall, enkannerligen considererandes den flijt möda och arbete han giort och användt hafver uthi vår Lags verterande och afsettiande af det Svenska språket in på det finska Tungomåhlet, hafve vij til en nådig recompence honom och hans Hustru uthi deras lifztijdh under adelig frijhet och frellsse rettighet unt och efterlåtit, efter som vi och hermedh aff kraft af detta vårt öpne breff unne och efterlåta

mängd hemmansräntor i Tyrvis socken. På enahanda sätt blef Anders Michelsson och hans hustru beneficerade; se Arvidss. a. st.

Kollanius tog sig illa vid den hans recensenter tillfallne belöning. Han hastade derföre att i Kommarkollegium angifva desamme, såsom hade de hans arbete „mehra förvärrat än förbättrat, Justitiae väsendet till förfångh, hvilket han säger sig tenka bevijsa". Kollegiet tillskref d. 4 Okt. 1653 [23]) i anled-

---

efterskrefne hemman i Biörneborgs Lähn och Torfvis (Tyrvis) Sochn belägne, som äre, Tvikū, Tomas Siferta tuu öres skatt, manttal ett tridiedels, Hindrich Martenson Ibidem tuu och en hallf öres skatt, manttal ett hallfft, Michell Persson Ibidem tuu och en hallf öhres skatt, Manttal ett hallfft Vinkilä Matz Andersson tuu Öres skatt, manttal ett hallft, Wexila Eskil Manchisson (?) tuu och en half öres skatt, manttal ett halft; dem alle under berörde . . . lifstijdh, medh inne varande åhrs renta at måå niuta bruka och behålla. Der alle som vederböre och för vår skulldh vele och skola göra och låta hafver sig tillbörl. att effter rätta, icke görandes eller tillfoga låtandes bemellte Henrich Jacobsson eller hans Hustru heremot hinder mehn eller förfångst i någon måtto. Till yttermehr visso hafve vij detta medh egen Handh underskrifvet och vårt secret bekräfta låtit. Datum Stockholm d. 16 Septemb: A. 1653. Christina». (Afskriften otydlig).

[23]) »Högvälborne Hr Rijkes Drotzet och General Gouverneur Grefve Pär Brahe; Wij kunne Hr Gen: Gouverneuren, icke förhålla, huruledes een be:t Abraham Kollanius hafver här Supplicando andragit, at den Svenske Lagboken med Ordinantzien och Rättegångs processen som han för några åhr sedan på Finska språket transfererat hafver, skall sedermehra af Under Laghmannen Hindrich Jacobsson och Laghläsaren Anders Michelsson vidh dess öfverseende, vara mehra förvärrat än förbättrat ja alt oret förändrat, Justitiae väsendet till förfångh, hvilket han säger sigh tenka bevijsa, såsom Hr Gene: Gouvern: af innelyckte Hans Supplications Copia medh mehra tächtes förnimma. Såsom vij nu icke mindre hafva kunnat giöra än remittera denne Saken til Hr Gen: Gouvern:, altså begäre Wij härmedh, Hr Gen: Gouv: behagade icke allenast medh den Kongl. HofRätten i Åboo den Wij och hörom tillskrifvit hafva, häröfver Communicera, uthan ock låta Ransaka, om det sigh så i sanningh förhåller som denne här föregifver; Och så framt någon erring deruti finnes, at då måtte så-

ning af detta påstående ej mindre Hofrätten än General Guvernören Pehr Brahe, att låta häröfver ransaka „om det sig så i sanning förhåller“ samt i denna händelse belägga de donerade hemmanen med qvarstad.

På denna skrifvelse svarade Hofrätten i bref d. 3 Nov. 1653 [24]) med ny rekommendation för de angifne, tilläggande,

---

dant tijdeligen afböijas och rättas. På hvilka fall och Hr Gen: Gouvern: ville låta sättia förbe:te Hindrich Jacobssons, och Anders Michelssons undfångne Gods, där i Finlandh, i qvarstad til vijdhare beskedh, som af Kongl. Maij:t the nyligen för detta theras giorde Arbethe äre vordne beneficerade medh, låtandes oss forderligast dess rätte beskaffenheet förnimma, på det Wij måge hafva oss derefter at rätta, om förb:te Abraham Kollanius än vijdare om denna Saken hoos Oss vegerer. Befahle etc. Stockholm den 4 Octob:s A:o 1653. Magnus Gabriel De la Gardie. Herman Flemmingh. Conradt von Falkenbergh. W: S: Leijonck. J: Apelgren. Ludvich Fritz. Jöran Flemmingh. — C. Springer». Således Lagboken (= LL. o. St. L.), Ordin. o. Process., men ej Domarereglorna nyöfversatte af granskarene? *Utg.*

[24]) »Högvälborne Greffve, Sveriges Rijkes Rådh och Skattmästare; Så och Välborne, Välbördige Herrar, Sveriges Rijkes Rådh och Cammar Rådh, etc. etc. Näst Vår tienst och vählvilligh hellsen sampt all Välmågos önskan af Gudh Allsmechtig, kunna Wij Högvälborne Herr Skattmestaren sampt dhe Välborne Herrar Cammar Rådh icke obemält låta, oss vara inhändigadt Cammar Collegii Breff, daterat Stockholm den 4 Octobris nästförleden, lydandes at uthi Högbem:te Collegio hafver M:r Abraham Kollanius supplicando andragit sin Translation öfver Lagboken på Finska Språket vara af Under Lagman Hendrich Jacobsson och Lagläsaren Anders Michelsson mehra förvärrat än förbättradt; med begiäran, at härom tydeligen Ransakas skulle, om thet sig så i sanning förevetter, som han föregifvit hafver och sådant med forderligaste, förnimma låta; Så kunne Wij inthet annat pröfva, än at så vähl dhe förbem:te Persohner, såsom och elliest Kollanius hafva anvendt stoor flijt och omkostnadh på samma Translation; Hvarföre äre vij tienstligen formodandes at E:rs Grefl. Nåde sampt dhe Välborne Herrar Cammar Rådh vele sig deeras befordran häruthinnan låta vara befallet och them gunsteligen förhiellpa, at the för sitt hafda omaak måge ihågkommas. Hvad Collanii föregifvande öfver deeras ver-

att Kollanius ej haft skäl besvära sig öfver sina granskare „hällst emedan dhe intet hans arbete glosserat hafva utan - - een seerdeles Version gjordt, hvilken uti deras närvaro medh det forderligaste öfverses och (med Kollanii) confereras skall“. Det oaktadt seqvestrerades de åt Henrik Jakobsson och Anders Michelsson förlänta godsen. De klagade deröfver i Hofrätten, som då genom bref till Kammarkollegium, d. 20 April 1654 [25]) ånyo an-

---

sion anbelangar, så hafver han föga skiähl sigh öfver dem at besvära, hällst emedan dhe inthet hans Arbete glosserat hafva, uthan efter den Konungsliga Rättz befallning een seerdeles Version giordt, hvilken uti deeras närvahro medh dett forderligaste öfversees och confereras skall. Och befalle - - Datum Åbo d. 3 Novemb. Åhr 1653. På den Konungslige Rättz vägnar Johan Munck. Magnus Rålambstierna. Detta vara ord ifrån ord lijka lydande medh sjelfva Originalet, betyga Johan Gartz. Berendt Rigertsson».

[25]) »Välborne Herre Sveriges Rijkes Rådh och Cammar President; Så och Välb:ne Herrar, Sveriges Rijkes Rådh och Cammar rådh etc. etc. Näst vår tienst och vählvillige hellssen, sampt all välmågos önskan af Gudh Allsmächtig, kunne vi Hr Presidenten sampt dhe Välb:ne Herrar eij obemält låta, Oss hafva före detta, dett Kongl. Cammar Collegio gifvit Vårt betänckiande tillkiänna, om det Arbete som Under Lagmannen Hendrich Jacobsson och Anders Michelsson hafva giordt efter den Konungsl. Rättz befallning, på Finska Lagbookens translation, att den sedan med M:r Abrahami Kollanii Collationeras skulle sampt svar på hans Kollanii uti det Kongl. Cammar Collegio andragne besvär emoot bem:te Under Lagman och Lagläsare. Och effter såsom dhe nu besvära sigh at igenom M:ri Abrahami Kollanii klagomåhl skall Hennes Kongl. Maij:t Nådigast dem förundte beneficium vara förbudet och hindradt, begiärandes at Vij deeras saak hoos Välborne Herr Presidenten och dhe Välb:ne Herrar till dett bästa recommendera ville; Dy är till Välborne Hr Presidenten och dett Kongl. Cammar Collegium Vår tienstvänliga begiäran at offta bem:te Under Lagmans och Lagläsares stora möda och Arbete i detta fállet gunsteligen kunde ansees och dhe få niutha hvadh Högstbem:te Kongl. Maij:t dem af gunst och Nåde Allernådigast effterlåtit hafver; Såsom vi icke heller tvifle, at Kollanius i lijka måtto varder sin mödha och Arbete till godho åthniutandes, när Hennes K. Maij:t derom uthi Underdånighet blifver anmodat. Och

höll „at offta bem:te Under Lagmans och Lagläsares stora möda och arbete i detta fallet gunsteligen kunde ansees och dhe få niutha hvad Högsthem:te Kgl. Maj:t dem af gunst och nåde Allernådigast efterlåtit hafver“. Derjemte uttryckte Hofrätten sin förhoppning „at Kollanius i lijka måtto varder sin mödha och arbete till godho åthniutandes när Hennes Kgl. M:t derom uthi underdånighet blifver anmodat“.

Hofrättens tvenne skrifvelser till Kammarkollegium hade icke åsyftad påföljd och tyckas äfven uti framtiden blifvit lemnade utan afseende, särdeles som 1655 års riksdag beslöt indragning af sådana förläningar, som skett efter Gustaf Adolfs död. Detta framgår af en odaterad böneskrift [26]) till Konungen af An-

---

befalle Hr Presidenten och dett Kongl. Cammar Collegium uthi Guds Mildaste protection tienstvänligen. Aff Åboo d. 20 Apr. 1654. På den Kgl. Rätts vägnar Christian Rosencrantz. Magnus Rholambstierna. Detta vara ord från ord etc. — betyga Johan Gartz. Berendt Righertsson».

[26]) Stormägtigste Konungh Allernådigste Furste och Herre! Eders Kongl. Maij:t Underdånigast eij förhållet, huru såsom en min Landsman M. Abraham Kollanius, togh nu för några åhr sedan sigh före Eder Kgl. Maij:ts och Sveriges Rijkes Lands- och Stads Lagh, sampt Rättegångs Ordinantz, Process och Domare reglor, uthaf det svänska Språket in opå det Finska tungomålet, till at afsättia och vertera, praesenterandes samma för (?) deröfver författade version i största Underdånighet, fordom våre allernådigste Drotning, Drotning Christinae, medh Underdånigste ahnmodhan, at sådant af trycket uthgå skulle; Men efter som Högstbm.te Hennes Kongl. Maj:t hafver för nödigth befunneth, berörde Kollanii version, under revisionen, allernådigst remittera, på det han sedhan, med större frught och bättre nytta, eftertryckias mådtte; Altså samma Verks fortsättiande, Eders Kongl. Maij:ts Högl. Hofräts i Finlandh befordran allernådigast committerat, hvilket Verck och sedermehra Högbem:te den Kongl. Hofrätt, migh jempte Under Lagmannen i Söder Finne Lagsaga, framledne Henrich Jacobsson, betros månde, det vij och våre plichtskyldighet til underdånigt föllie efterkommer (efterkommit?) inlefvererandes vår därföre a parte giord version renskrifven uthi den Högl. Kongl. Hof Rätten i Åbo, hvarföre

ders Michelssons enka, hvari hon klagar deröfver att förläningen allt ännu hålles i „arrest". Denna supplik måste vara skrifven något år på 1670 talet, då ej mindre Anders Michelsson än Kollanius var död.

Man hade således sedan 1648 erhållit i stället för en ny Finsk lagöfversättning (Kollanii), tvenne. Ty att Henrik Jakobssons

---

vi och til Nådigh recompence efter den Höglofl. Kongl. Hof-Rättens oss deruthinnan (?) meddelte recommendation, af Högstbem:te Hennes Kongl. Maij:t medh några ödhe och oförmögne hemmans Ränttor, under (adelig frijhet och?) Frälse, allernådigast blefve beneficerade medh, som Hennes Kongl. Maij:t vij Underdåneligast företacka; Men ehnär som bem:te Kollanius, sådant förnimmandes, hafver han uthi Edher Kongl. Maij:ts Högl. Kongl. Cammar Collegio, genom sin skrifvelse, (förebärandes oss til samma beneficium ej berättigade vara:) så vijdha förmådt, at Högtbem:te Camar Collegium, samma förmån, til mehre och Högtbem:te Kongl. Hof Rättens, vijdare förklaring, sedermera sequestrera månde; Defradord (?) sådant tvänne åthskillige gånger skedt åhr; Likväl så hafver sama beneficium, under berörde arest, alt härtil, oss varit förfallet; Derföre til Edher Kongl. Maij:t åhr jagh medh be:te Stadslagens» (här är något ord bortfallet, måhända: »öfversättares», då man deraf kunde draga den slutsats, att Stadslagen var af Anders Michelsson ensam verterad) »fatiga Enkia, Underdåneligast bönfal-l(ande?) at Edher Kongl. Maij:t uthaf Högstberömlig Kongl. Nådh och ahnfödd mildheet, täcktes oss medh berörde frjheet, allernådigast confirmera och skydda, på det vij i så måtto, hafva öfver vårt arbete och bekåstnadh, oss at hugna och Edher Kongl. Maij:t, som vij nogsambt derföruthan oss mehra ähn troplichtigste ehrkenner, in uthi vår dödsstundh skylligsta troheet jempte vår Underdånigste tienst, stedse bevijsa. Eders Kongl. Maij:ts troskylligste Undersåtare Anders Michellssons Enka Sara Hansdotter». Utanskriften på detta bref: »Den Stoormechtigste, Höghborne Herre Herr Carll, Sveriges, Göthes och Vendes Konungh och Arffurste, Storfurste till Finlandh, Hertigh uthi Skåne, Estlandh, Carelen, Brehmen, Wehrden, Stettin, Pomren, Casuben och Wänden, Furste til Rugen, Herre öfver Ingermannelandh och Wissmar, Phaltz Greffve medh Regia i Beijern, til Gülich Clewe och Bergen Hertigh, Vår Allernådigste Konungh detta Ödmiukeligast och Underdånigast». (Kopian gjord af någon okunnig renskrifvare).

och Anders Michelssons version var ett sjelfständigt verk, för hvars utförande de icke ens från Hofrätten utfått Kollanii manuskript, är af det föregående fullkomligt visst. Man kan ej heller tvifla, att det omfattade samma partier som Kollanii. Hade det gällt att öfverse och förbättra t. ex. endast versionen af landslagen (en mening hvilken dock redan brefvet 1648 $\frac{22}{11}$ vederlägger), synes arbetet icke hafva behöft fördelas på så många händer, liksom det ej heller kunnat draga så länge ut på tiden. Säkert hade ursprungligen enhvar af recensenterne, efter öfverenskommelse, sitt pensum af det hela att genomgå, såsom ock följer dels deraf, att de arbetade på skilda håll, dels af handlingarnas tystnad angående någon konfrontation af deras tillgöranden sinsemellan. Det är sannolikt, att den Svenska upplagan af 1638, hvilken innehåller förutom landslagen äfven stadslagen, rättegångs ordinantien, processen och domarereglorna alldeles i samma ordning, som de i handlingarna uppräknas, legat till grund för Kollanii och hans med- eller hellre motarbetares versioner.

Emellertid stod slutmålet för alla dessa bemödanden, lagens aftryckande på Finska, lika fjerran som förr. Ja en ny orsak till uppskof härflöt numera af nödvändigheten att granskande jemföra de tvenne öfversättningarna såväl sinsemellan som med originalet, hvari just de kommitterade Hofrättsledamöternes åliggande torde böra sökas. Utgående från åsigten, att den Finska versionen skulle ega samma giltighet som grundtexten, hade Kristina och hennes rådgifvare gjort ett publikt embetsverk ansvarigt för utförandet. Det är ursäktligt om Hofrätten fann uppdraget vara af ömtålig art, så mycket hellre som de löpande ärenderna, enlig hvad Hofrätten i sina skrifvelser antyder, togo dess tid i beslag. Det var ett alldeles analogt förhållande som, enligt hvad vi nedanföre få se, vållade dröjsmål med 1734 års lags utgifvande på Finska.

Uppdraget var nu så mycket svårare och anledningen till

uppskof så mycket giltigare, emedan den af Ständerna 1566 framstälda och sedan riksdagen 1602 [27]) idkeligen framträdande motionen att konungen skulle låta öfverse och förbättra Sveriges Rikes lag, redan åtskilliga gånger var bifallen, äfvensom kommitterade dertill utsedde och skrifvelser i saken till vederbörande embetsverk afgångne. En lagkommission bestående af 19 rättskunnige män hade d. 2 Febr. 1643 trädt i verksamhet. Derför kunde ock Åbo Hofrätt med allt skäl förfråga sig i bref d. 22 April 1653 hos Drottningen: „att medan E. K. Maj:t synes förmedelst afgångne bref till Hofrätterne vilja låta göra någon förändring uti sjelfva Svenska Lagboken, hvad då med denna version inopå Finska vidare är att göra“. Karl X:s regering var en oafbruten kedja af krig, hvilka höllo kungen från riket och dess inre angelägenheter. Lagrevisionen syntes ock ändteligen sedan riksdagsbeslutet 1664 komma till allvarlig och definitiv handläggning. Under sådana förhållanden låter Hofrättens tvekan och betänksamhet i denna för hela landet och rättvisans skipande så vigtiga angelägenhet rättvisligen urskulda sig.

Vigten och nödvändigheten af Finska språket, ej blott i kyrkliga mål och ärender (hvarom här icke är fråga), men äfven vid rent judiciella och administrativa förhandlingar och åtgärder, hade nemligen under detta århundrades lopp blifvit en allt klarare insedd och från styrelsens sida mera erkänd sanning. Redan ofvanföre har erinrats, att Johan III, såsom Finlands Storfurste, älskade och vinnlade sig om dess språk. Äfven har Ljungos tänkvärda utlåtande i ämnet blifvit meddeladt. Ur handlin-

---

[27]) Från en handling i Sv. Riks Arkivet 1602: »Desse synes Ridd. och Adeln till Lagböckers öfverseende tjenlige: Per Ribbing, Jöran Erics. till Öijeradt, And. Olsson till Uddetorp, Arv. Svan till Koldetorp, Hans Åkess. till Biurum, Seved Ribbing, Erland Björnss. till Skattmansö, Mauritz Jöranss. till Wi, Bengt Knutss. till Attorp. Från Finland: Jöran Boije till Gennäs, Matts Larss. til Niemenpä, Gödik Fincke. . .»

garna låta många hithörande notiser samla sig. Så yttrar Hofrättens förste president, landshöfdingen öfver hela Finland Nils Bielke i ett bref d. 10 Juli 1624 till Axel Oxenstjerna, hvari han anhåller om entledigande från sina embeten, bl. a.: „Jag måtte komma härifrån, helst emedan jag intet kan detta målet och H. K. M. kan väl få dem som äro af detta tungomål“. I rekommendationen för sedermera presidenten Jöns Kurck till Ståthållare i Wiborg 1627, heter det, att han „därtill skole vara tienligh - - för språkets skuldh“. — Vid Häradsrätterna plägade stycken ur lagen uppläsas „på Finska“, såsom det särskildt nämnes i Nyslotts dombok för 1636 $\frac{18,19}{3}$. Åbo Rådst. Rätts protokoller omförmäla 1638 $\frac{7}{3}$ att vid kungörandet af den nya Handelsordinantien densamma „vardt menige borgerschapet föreläsen och publicerat först på Svenscho och sedan punctvijs på Finsko interpreteret“. Likaså förmäles dersammastädes under 1649 $\frac{15}{1}$: „Publicerades Gen. Gouv. Pehr Brahes tryckta Patent på Svenska och Finska, emot vanan att ej säljes på torget, utan hemligen i husen“. Samma handlingar för 1659 $\frac{5,12,14}{9}$, $\frac{3,11}{10}$ innehålla, att det Finska borgerskapet tillochmed fordrade, det en af dess medlemmar, ehuru okunnig i Svenskan, skulle till riksdagsman utses, hvilken anhållan motiverades dermed, att de föregående riksdagsmännen intet uträttat till stadens bästa. Det blef ock småningom brukligt att Kgl. förordningar öfversattes till Finska; och är det antecknadt [28]), att Professorn i skaldekonsten vid Åbo Akademi Erik Justander under åren 1655—65 till detta arbete användes och derför uppbar arfvode.

Dessa enskilda företeelser i sammanhang med andra dylika och med den, troligen också till någon del genom Kollanii vid-

---

[28]) J. J. Tengström, Chronol. Fört. och Anteckn. s. 115. Samme forskare vill leda i bevis att en Finsk skrifvare till upptagande af klagomål från Finland varit anstäld vid Kgl. Kansliet redan i Gustaf I:s tid. (Suomi 1863, s. 64).

löftiga process, spridda kännedomen om redan gjorda lagöfversättningar, tyckas äfven hafva väckt sjelfva folkets uppmärksamande af modersmålets officiella användbarhet. Härtill kan man sluta bl. a. af allmogens från Öfra Satakunda besvär på riksdagen 1668, i hvilkas punkt 12: „Begäres att Lagboken måtte på Finska verteras, afsatt och tryckt blifva". Af resolutionen på denna petition, gifven d. 29 Augusti s. a. och lydande: „Så emedan den på Finska tungomålet skall redan uttydh och afskrefven vara, när alt på läghligh tidh förefaller dhen att kunna (hinna?) revidera och öfversee, så kan derom vidare resolution och svar meddelas", återföres tanken ovilkorligen på den året förrut afledne Kollanius. Det är så mycket sannolikare, att just hans öfversättning gifvit anledning till petitionen, som denna utgick från innevånarene i hans egen hemtrakt — en trakt, hvarest föröfrigt äfven flera af de personer, som i samma arbetes granskande deltagit, haft anställning.

Af resolutionen åter inses, att den af Hofrätten utlofvade kollationen mellan Kollanii och hans granskares versioner ännu ej försiggått, utan fastmer åter uppskjöts på obestämd tid. Ur handlingarna rörande Åbo Hofrätt kan ingen vidare upplysning vinnas om detta ärende; troligt är, att det icke mera upptogs till behandling eller åtminstone icke slutfördes. Om Kollanii samt Henrik Jakobssons och Anders Michelssons manuskripters ändtliga öde saknas jemväl kännedom; så mycket är visst, att de icke funnits bland de 5 handskrifna öfversättningar af LL., hvilka varit tillgängliga, ty dessa röja alla tydeligen en äldre tid [28] *a)*. De nu nämnda försöken äro veterligen äfven de sista som någonsin blifvit gjorda till lands- och stadslagens återgifvande på Finska. Ty det Kgl. brefvet 1666 $\frac{11}{3}$ till Johan Stjernhök: „att han trans-

---

[28] *a)* En supposition om berörde manuskripter se i Företalet. *Utg.*

fererar Svenska lagen", har blott afseende å dess omskrifning ifrån äldre till då bruklig Svenska.

Ehuru således Kon. Kristoffers lagbok under den period densamma var gällande, aldrig blef på Finska genom trycket offentliggjord, stodo dock de handskrefne uttolkningarna deraf och de i anledning af dessa skedda öfverläggningarna, såsom en ständig påminnelse för vederbörande. Det är i sådan hänsyn icke utan betydelse, att från denna tid, som man ock har att tacka för kyrkolagens och kyrko-ordningens öfversättande och publicerande på Finska, fråga allt oftare väckes om tjenstesökandes insigter i Finska språket, — en fråga, hvilken sluteligen, såsom nedanföre kommer att visas, föranledde till formlig examen inför sittande rätt. Det blef i många fall, så vid juridiska som militära och ecklesiastika befordringsmål för Regeringen, som upprepade gånger lofvat att dess Svenska och Finska undersåtare inom Sverige och Finland skulle anses efter alldeles samma rätt, ytterst svårt, att finna proportionen emellan de föreslagnes ömsesidiga öfriga meriter och kännedom af Finskan. Många kungliga bref och andra urkunder bevisa detta.

Så, när konungen d. 8 Febr. 1685 frågat om skicklige att förestå Militie Auditörsbefattningen i Finland, svarar Hofrätten d. 27 i samma månad med rekommendation för A. Grafström, emedan denne, som i följd af sitt gifte flyttat till Wiborgs län, „förhållit sig väl och lärt Finska". På befallning att i samma ärende utlåta sig öfver åtskilliga på en lista uppräknade personer, genmäler Hofrätten d. 26 Mars 1685, att H. Thim väl vore skicklig, „om han kunde Finska språket", att Sekreteraren Eckler berättas vara Tysk och ej är „mäktig Finskan", — en kunskap, hvilken deremot innehafves af Silv. Bjugg, Otto Ottesson, M. Halitius, Joh. Gierdt och J. Pontus Tavast, hvilken sistnämnde „ock är född på orten".

Sjelfva folkets fordringar härvidlag hade äfven blifvit uttryckta, såsom antydes af Kgl. Resol. på allmogens i Öfra och Nedra Hollola besvär 1689 $\frac{18}{3}$, hvars 4:de punkt innehåller: „Skatte Bönderna klaga at de mycket illa bli handterade med hugg och slag och eljest i annan måtto, af de Officerare, som intet äro födde här i landet och kunna deras Språk, bedjandes underdånigst at de framdeles kunde bekomma inländske Officerare som veta och förstå Landsens Maner, Språk och Seder; Så vill K. M. nogsamt draga Nåd. försorg före at deras Officerare, anten de äro födde der i Landet eller ej, icke skola understå sig, at illa handtera dem, och när de som af Finska nationen äro, pröfvas vara skickelige, så vill K. M. dem med befattning anse och ihågkomma; men för Finska Språkets skull allena kan ingen begära någon befordring, ej eller andre Capable officerare för den orsaken skull gås förbi“. (Se Gahm.)

Bemödandet att framhålla modersmålet föranledde mången gång underrätterna, att tillochmed i sina föröfrigt på Svenska skrifna rättsakter låta flera eller färre passus på Finska inflyta. Man eger ännu i behåll åtskillige af Hofrätten, på den tid G. Falkenberg var dess president, emot denna villande, dessutom i lag förbjudne, språkblandning utfärdade varningar. Derpå meddelas här såsom exempel följande till Rådstufvu Rätten i Åbo och, mutatis mutandis, äfven till de öfriga underrätterna afgångna påbud: „Wij Gabriel Falkenbergh etc. Helse Eder Borgmestare och Rådh med Gudh Allzmechtigh vählvilleligen. Kongl. Rätten har vähl för några åhr sedan låthit till samptel. Doomstolarne under dess Jurisdiction dhe Ordres afgå att dhe icke skulle införa uthi sine Ransakningar öfver Criminal måhl några Finske meningar, uthan gifva dem på Svänska rätteligen tillkenna; Men som man af några i desse tijder af Eder anstälte Ransakningar befunnit at J icke stält Eder sådant till efterrättelse, Så blifva J åthvarnade framdeles observera detsama och icke bruka i Edre Ransakningar några

finske meningar; hvilket J iemhvähl skole Cennär Rätten här sammastädes antyda att den sigh äfven vähl der effter rättar. Och befalle Eder etc. d. 26 Febr. 1697 [29].)

Af dylika varningar får ingalunda den slutsats dragas som skulle Hofrätten för sin del eller inom sin jurisdiktion hafva velat se Finskan utesluten eller otillbörligen tillbakaträngd vid rättegångsförhandlingar. Fastmer blef det städse allmännare, att vid förslags uppsättande, särdeles till Häradshöfdinge, men äfven Lagmans och tillochmed Assessors samt Presidents befattningar, aspiranternes språkkännedom skärskådades. Det kan vara lärorikt att häröfver rådfråga Hofrättens akter, först för den tid, som föregick antagandet af 1734 års lag.

Vi finna då bl. a. på det enda året 1720 vid fyra särskildta tillfällen Hofrätten ganska bestämdt uttala sina åsigter. Det räknas (under d. 15 Febr.) Johan Tigerstedt, som sökt sig till häradshöfding i Lill Savolax till synnerlig förtjenst, att han var „van vid orten och Finska språket mäktig". Deremot då Hofrättens utlåtande om W. v. Post, som sökt sig att bli lagman i Ingermanland, infordras, förordas (d. 13 April), att embetet hellre måtte bli obesatt tills fredsslutet, än en i Finskan okunnig person, landets infödde embetsmän och ungdom till förfång, dertill utses, helst „efter de rättsökande i hitåt belägna orter merendels plä vid Lagmans domar stadna". Kort derpå gifves samma omdöme angående Gen. Audit. Friedenreichs enahanda ansökan. Så anmärkes ock (d. 6 Aug.) om Gudm. Adlerbeth, som sökt konfirmation på sin Assessors fullmakt, att han „ej känner landet, ej dess språk", Om Ingelet heter det (1722 $\frac{17}{10}$), att han ej har de kunskaper en domare behöfver och icke känner Finska. När

[29]) J ett specielt anfördt fall skrifver Hofrätten kort derpå 1697 $\frac{22}{4}$ bl. a.: ». . och derhoos alfvarligen förmane att icke införa uthi Eder ransakn. Finska ordasätt och meningar, som J ang:de detta mål giordt, utan böre J författa dem tydeligen på Svenska».

Assessoren i Svea Hofrätt J. Rosenstolpe anhållit att blifva v. President i Åbo Hofrätt, afstyrkes (1723 $\frac{10}{4}$) hans begäran på den grund, att han, ehuru föröfrigt skicklig, ej förstår landets tungomål, hvaremot And. Munster (Munsterhjelm) högeligen rekommenderas. Kort derpå ($\frac{23}{5}$) rekommenderas S. Paulin till Assessor på stöd af hans insigter jemväl i Finska språket. — Alla dessa och dylika fall förklaras af den grundsats, som Hofrätten uttalar i sin hemställan till Mjt. d. 19 Mars 1735, deri rätten föreställer „objekternas oreda deraf om domare här ej kunna Finska, hvaröfver Allmogen ofta besvärat sig“.

Med de nyst åberopade besvären menas här särskilt de vid 1731 års riksdag, då Allmogen fordrade, att endera erhålla Domare, som känna landets språk eller ock edsvurne Tolkar. Det sednare kunde väl ej beviljas för statsbristens skuld, men om det förra lofvades i Resol. d. 9 Nov. 1732, att såsom om en angelägen omständighet, nödig försorg skulle dragas. Hvad tolkarne beträffar, hade Hofrätten för sin del ej ansett saken dermed vara hulpen. Öfverhufvud vore för den inhemska häfdateckningen och det icke minst till belysning af den speciella fråga, som här blifvit berörd, af vigt, att äfven de postulater, hvilka utgått från de skilda stånden i olika landsändar, blefve publicerade. Sådant har hittills endast varit fallet med resolutionerna på de af hela stånd inlemnade, Allmänna besvär, — en redan af Calonius påpekad brist i vår juridiska, man kan tillägga: äfven historiska litteratur [30].

Af det föregående framstå tänkesätten om Finskan såsom rättegångsspråk vid den tidpunkt, då den af ständerna 1734 antagna allmänna Lagen i Kgl. bref af d. 10 Febr. 1736 förmäles „snart vara färdig“ och anbefalles till efterlefnad från d. 1 påföljande September. Åbo Hofrätt, som så förtjenstfullt bidragit

[30]) Jfr. hvad som säges i Handll. rörande Finlands Kyrko-Hist. I, s. 55.

till granskningen af de projekter till särskilda balkar, hvarur detta mästerverk utgick, tillkommer ock en god del af äran att hafva befordrat dess öfverflyttande till landets språk.

Knappt var den nya lagen publicerad innan, troligen på framställning af Åbo Hofrätt, ett Kgl. bref emanerade, 1736 Nov. 24, af innehåll, att densamma finge på Finska uttolkas och tryckas, allenast ingen Svensk text eller annan version derbredvid brukades eller historiografen Wildes rätt derigenom kränktes. Wilde hade nemligen erhållit privilegium exclusivum på Lagens tryckande och förstått detta så, att han äfven egde rätt offentliggöra den Finska öfversättningen, — en fordran den han dock sjelfvilligt afsagt sig. Öfversättningsarbetet företogs och utfördes af en man, hvars namn hittills icke fått en plats, än mindre en tacksam hågkomst i vår litteraturhistoria. Denne var

Samuel Forseen. Han föddes [31]) i Lojo, der tre af hans förfäder varit kyrkoherdar, af Mag. Johan Forsenius d. y. och en dotter till kyrkoherden i Esbo Johan Molsdorf. Student i Åbo och inskrifven i Nyländska nationen i Mars 1706, kallade han sig under hela sin studietid Forsenius. På dessa år uppträdde i Åbo den beryktade Isak Laurbechius, hvilken efter att hafva vunnit teologie licentiatgrad i Altdorf och 1701 $\frac{13}{12}$ ordinerats till prest, vilkorligen utnämndes till teologie adjunkt vid Åbo högskola. Till denne lärares föreläsningar, ett s. k. collegium disputatorium, strömmade ett stort antal åhörare, hvaribland äfven Forsenius. Som dock Laurbechius anklagades för pietistiska villfarelser, på hvilket skäl han ock snart nog afsattes, upphörde Forsenius att frequentera hans auditorium. Härtill torde väl ock hafva bidragit Forsenii skyldskap med Laurbechii förföljare, Biskop Gezelius d. y., Universitetets dåvarande Prokansler. Gezelius var nem-

---

[31]) När? Lojo församlings kyrkoböcker gå ej längre tillbaka i tiden än till 1720.

ligen Forsenii morfars morbror [32]). I denne högt ansedde mans familj upptogs Forsenius, i Dec. 1708, att emot „kammare, kost och lön“ sköta korrektur och andra yttre bestyr vid det stora Bibelverket, som vid samma tid begynte tryckas, och för hvilkets raska fulländande stor förtjenst äfven tillkommer Forsenii drift. Han erhöll om våren 1709 stipendium i mellersta klassen, efter att, på tillsägelse, i akademien offentligen hafva orerat på Svensk vers „de idololotria variarum gentium“, en oration som räknades honom till godo i stället för den vanliga exercitii disputationen. Då Biskopen i Mars 1710 öfverreste till Stockholm till den beramade riksdagen, medtog han sin unge anförvandt.

---

32) Deras slägtförhållande synes af detta schema:

Johan Gezelius d. ä.

J. Gezelius d. y. —. —. —. —. —. | Anna, gift med Sam. Molsdorff, f. 1628 † 1692.

Johan Molsdorff, Stud. 1691. Khde i Esbo 1705, i Hessle 1716. g. m. Hebla Torvöste.

Dotter, g. m. Prosten i Lojo J. Forsenius f. 1660, Stud. omkr. 1679, † såsom Khde i Lojo 1705. | Hebla Ulrika f. 1709, g. 1733 med H. Sylvius.

C. G. Sylvius, f. 1741, adlad Feuerstern.

Helena Forsenius, g. m. Lands Sekret. i Nyland J. Arckenholtz. | Samuel Forsenius l. Forseen.

Joh. Arckenholtz, Hofråd, f. 1694.

Något misstag härvid torde ega rum; ty om Prosten J. Forsenius var f. 1660, såsom han sannolikt var, huru kunde han ha en dotterson f. 1694? Möjligt dock, i fall Forsenius gifte sig vid en ålder af 18, 19 år och hans dotter vid nyssfyllda 15 år. Till dessa dubier, uttryckta i samlingarna, vill Utgifvarn yttermera tillägga det, att Gezelius d. y. uti en, i Hofrättens protokoller för d. 12 Juni 1740 intagen, tjensteförteckning kallas Sam. Forseens »modersmoder broder».

Om sommaren utbrast en svår pest, hvarför Gezelius flyktade till Roslagen, der han höll sig undan ett helt år. Forsenius åter qvarstannade i staden, för att vårda sin välgörares egendom och bibeltryckeriet, som emellertid blifvit hitflyttadt från Åbo. 1711 Nov. 8 öfverreste Gezelius till Åbo, men Forsenius seglade till Nystad och derifrån till Åbo, dit tryckeriet gått direkte. Sedan han i Dec. 1711 aflagt stilprof äfvensom teologieförhör och filosofie kandidat examen, samt i Febr. 1712 disputerat, under Nessel, och hållit en offentlig föreläsning „de Roma ante Romulum condita“, promoverades han d. 15 Febr. sistsagde år till Magister i tredje hedersrummet. Antogs kort derefter af Gezelius, som d. 5 April fått sig uppdragen jemväl tillsynen öfver Wiborgs stift, till Notarius för den vidlöftiga korrespondensen med de två Consistorierna i S:t Michel och Borgå städer. Följande år anställd såsom vice Sekreterare vid Åbo Akademi samt 1714 $\frac{28}{10}$ utnämnd till Lands Sekreterare i Åbo och Björneborgs län med Åland. Vid denna tjenst, hvari han stadfästes 1719 $\frac{3}{7}$, qvarstannade Forsenius ända till sin död utan befordran, „medan“, såsom han sjelf säger, „flera af hans ungdoms kamrater erhöllo det ena ansenliga avancementet efter det andra“. Lönen, i och för sig ganska ringa eller 300 Daler s:r mynt i kontant, förminskades esomoftast under ofreden. Dessa tiders bedröfliga krigstumult tvang honom, liksom så många andra, att med hustru och barn flykta öfver till Sverige, hvarest han från Oktob. 1719 till Nov. 1721 var enkegrefvinnan Magdalena Oxenstjernas, född Stenbock, juridiska ombud och disponent för det af hennes man, den berömde Bengt Oxenstjerna, praktfullt förskönade Rosersberg. Efter fredsslutet måste Forsenius, som då af årets lön blott åtnjutit 1 qvartal, ännu på senhösten och utan att kunna medtaga sin familj begifva sig tillbaka till Finland, „det de fiendtlige ifrån 1713 behärskat och dy från Sveriges lag och seder afvant, hvarigenom, som nogsamt eftertänkas kan, Kgl. Mj:ts embetsmän och

tjenare, desto mödosammare sysslande förorsakades“. Hans embetsbefattning blef så mycket drygare och ansvarsfullare som efter landshöfdingen, baron Stiernstedts död (1722 $\frac{7}{2}$), dennes efterträdare, baron Yxkull sällan vistades i Åbo och höfdingedömets angelägenheter voro landskamreraren och landssekreteraren uppdragna.

Forseen kompeterade flera gånger, men alltid förgäfves, om andra tjenster, nemligen advokatfiskals posten i Hofrätten 1722 $\frac{11}{7}$ efter B. Munster samt assessorat: 1737 $\frac{7}{3}$ efter Jost Schultz, 1737 $\frac{20}{4}$ efter Teppati, 1738 $\frac{18}{12}$ efter Drysell, 1740 $\frac{12}{6}$ efter Adlercreutz, 1741 $\frac{26}{2}$ efter Malm, 1741 $\frac{27}{6}$ efter Bielke. Alla dessa felslagna ansökningar berättiga likväl icke till tvifvel om hans embetsmanna duglighet. Fastmer synes han hafva skött sina åligganden med mer än vanligt nit och kunnighet. Den särdeles i dessa tider besvärliga läne förvaltningen var honom, såsom redan blifvit omförmäldt, ofta och på långa tider anförtrodd. 1724 i Juli då han fått tillstånd att i egna angelägenheter resa till Wiborg, uppoffrade han sin permission för samtidigt inväntade presserande embetsärenders skuld. Vid riksdagen 1726 hade Yxkull begärt honom till sitt biträde, ehuru denna önskan, af Kgl. Mj:t redan bifallen, åter afslogs. I Kgl. bref till Yxkull 1728 $\frac{6}{2}$ ihågkommas Forseens förtjenster med loford och utsigt öppnas till hans befordran. 1736 erhöll han ock remissorial till assessorat vid Hofrätten, ehuru derefter turen alltid låg honom emot.

Detta missöde var för honom så mycket känbarare som han hade en talrik familj att försörja och dessutom drabbats af olyckan, att se sin nyss färdigblefne gård jemte all sin egendom genom en gruflig eldsvåda d. 29 Juni (Persmässodagen) 1728 lagd i aska. Han befann sig derefter i gäldbundet tillstånd, och klagar 1740, att sedan den tid han blef landssekreterare „dessa 27 årens släpsamheter afmattat kropp och hälsa samt försvagat synen“. Hans förhoppning hade, på de sednare åren af hans lifs-

tid, varit att för sin lagöfversättning blifva på något sätt belönad. Detta slog ej in. Han skulle tillochmed öfver hundra år efter sin död sakna allt erkännande för sin möda.

Forseen afled, såsom det tyckes, på sednare hälften af 1742, ty den 27 Juli s. å., då Hofrätten som bäst var sysselsatt med sina akters inpackande för flykten till Sverige, infann han sig med anhållan att återfå sitt manuskript, hvilket dock afslogs, men den 5 Sept. befinnes hans son Fredrik Forseen, om hvilken nedanföre mera, hafva (i fadrens ställe?) kontrasignerat Ryske befälhafvaren Keiths fullmakt [33]) för C. Brotterus att vara Assessor efter Witfoth.

Samuel Forseen var gift med Kristina Nilsdotter. De hade 10 barn. Bland dessa äro följande kända. Sonen *Fredrik* blef 1734 student, 1743 vice landssekreterare i Åbo och Björneborgs

---

[33]) Då denna handling synes egen i sitt slag (både såsom utfärdad af en Rysk befälhafvare och emedan Brotterus icke sökt tjensten) vill utgifvarn här låta densamma, ehuru för närvarande ämne fremmande, ingå. »H. Kejs. M:ts, Sjelfherskarinna öfver hela Ryssland etc. Min Allernådigste Stora Kejsarinnas och Stora Frus General en chef öfver Hennes Kejs. M:ts Troupper och Öfverste Lieutenant för H. M:s Lifgarde af Ismailoffs Regimente samt Commendeur en Chef öfver Åbo och Björneborgs Län med Åland samt Österbotten Jag Jaques Keith G. v. at aldenstund ett Assessorat i H. K. M:s Åbo Hofrätt i Storfurstendömet Finland förmedelst Ass. Witfoths dödlige afgång nu ledigt är, och till sammes återbesättande hos mig i åtanke kommit Actuarien uti högstb. H. K. M:ts Hofrätt Carl Brotterus, hvilken ej allenast förmedelst sin 14 åriga trogna och oförtrutna arbetande i merhögstbemälte Hofrätt utan ock igenom thet han berörde tid flera resor med synnerlig färdighet förättat domare Sysslor uti åtskillige Jurisdictioner til thenna ledighet sig välförtjent gjordt; Altså varder han Carl Brotterus i kraft af denna öppna Fullmakt härmed förordnad at vara Assessor uti H. K. M:s Åbo Hofrätt i Storfurstendömet Finland, hvarvid han har at åtnjuta den å Staten honom bestådda Lön samt andre förmåner samma beställning vidföljer. Det alle som vederbör etc. Åbo stad d. 5 Sept. 1742. J. Keith. — Friedr. Forseen».

län; erhöll 1762 $\frac{29}{6}$ häradshöfdinge fullmakt med försäkran om verklig anställning vid första anmälan, emedan han under sista Finska kriget „särdeles vårdat sig om landets och Ingermannlands välfärd samt tjent i 18 år utan befordran“. Han blef ock s. å. häradshöfding i Österbotten. Hans hustru Hedvig Maria var syster till häradshöfdingen i Wehmo och Nedra Satakunda Nils Henrik Sacklén (se Sursillska genealogin). Af Samuel Forseens döttrar blefvo veterligen gifta: *Maria Kristina* med nyssbemälde Sacklén, *Ulrika* med sluteligen v. presidenten J. Ignatius († 1788); *Anna Johanna* född 1717, gift 1744 med dåvarande kanslisten, sluteligen lagmannen E. J. af Palén.

Hvad som hos Forséen väckt tanken att öfversätta den nya lagen, var troligen det redan ofvanciterade Kgl. brefvet d. 24 Nov. 1736. Han grep ock verket an med den raskhet och ihärdighet, att hela uttolkningen, på registret när, var färdig i manuskript och ett profark deraf i regal oktav tryckt i Sept. 1738. Den 1 i sagde månad underrättade Hofrätten härom Kgl. Majt, som i reskript af d. 11 Okt. [34]) uttryckte sitt nådiga välbehag

[34]) Detta lyder i sin helhet sålunda: »Vi hafve låtit Oss föreläsas Eder underdåniga skrifvelse af den 1 Sept. sistledne, och så deraf som den insände öfversättningen af nya lagen på Finska språket, med nådigt behag erfarit den nödige anstalt som J hafven gjort till fullgörande af vår nådiga skrifvelse af den 24 Nov. 1736 och den deri förklarade nådiga omsorg, att Lagen till våre trogne undersåtares i Finland bättre underrättelse på Finska språket måtte blifva öfversatt och tryckt. Och som Vi finne detta vårt nådiga uppsåt bäst kunna vinna sitt ändamål derigenom att någon erhåller vårt nådiga Privilegium till Lagens aftryckande på Finska språket; Så är vår nådiga vilja, att J förhören Lands Secreteraren Forsell (sic!), som vid öfversättandet haft besvär, om han tillika med boktryckaren i Åbo Stad på dylikt vilkor, och utan att någon Svensk text eller version der bredvid må tryckas, dess uppläggande sig vill åtaga, hvarefter och uppå den händelsen Vi vårt Nådiga Privilegium meddela vilja. Dock vele Vi derjemte till Eder tillförlitliga omsorg hafva lemnat 1:o att

öfver arbetet, hvartill erbjöds privilegium exclusivum emot förbindelse bl. a. „att öfversättningen, hvilken härhos till den ändan återsändes, innan den till aftryckande befordras, förut blifver öfversedd". Hofrätten lät höra Forseen, huruvida han vore hugad att tillika med boktryckaren Merkell åtaga sig förlaget. Forseen gaf d. 11 Dec. s. å. ett undvikande svar; på ytterligare förfrågan d. 15 Dec. 1739, genmälde han d. 15 Febr. 1740 „sig för thes trägna Embetes förvaltning och svaga villkor icke kunna sig sådant åtaga, med förmodan, at thes vid thetta verck hafda sysla, antingen genom allernådigst befordring kunde betänkas eller elliest vedergiällas". Då nu åter Merkell tillspordes, fordrade han för tryckets åtagande, derest exemplaret skulle till 3 daler Kp. m. säljas, att blifva försäkrad om 1000 prenumeranter, emedan Forseen betingat sig ett honorarium af 1200 eller minst 1000 daler s. m. Hofrätten anbefallte härpå, genom skrifvelse d. 16 Mars 1741, alla under dess jurisdiktion varande Magistrater och häradshöfdingar, hvarjemte konsistorierna uppmanades, att bland allmogen samla namnteckningar. En hop prenumerationslistor voro redan inkomna, äfvensom domkapitlet i Borgå, som på begäran fått sig en balk af den öfversatta lagen tillsänd, deröfver

---

öfversättningen, hvilken härhos till den ändan återsändes, innan den till aftryckande befordras, först blifver öfversedd af Eder, eller serdeles af några Edre Ledamöter, som äro det Finska språket mächtige, att uttolkningen öfverensstämmer med Lagsens ordasätt, och ordens rätta bemärkelse; 2:o att Svenska Registret öfver lagen äfvenväl varder öfversatt på Finska språket, och Lagboken bifogadt; 3:o att med Secreteraren Forséen och Boktryckaren betingas skäligt pris på samma Finska Lagbok, så att den åtminstone ej kommer dyrare att läsas än Svenska Lagboken. Hafvandes Vi föröfrigt ej något att påminna antingen vid sjelfva trycket eller det format i Regal Octav, som det öfversända profstycket utvisar och synes blifva beqvämligt nog. I förrätten dermed hvad Oss till nådigt behag länder. Och Vi befalle etc. Stockholm i Rådkammaren den 11 Octob. 1738».

författat och till Hofrätten remitterat sina anmärkningar, då alla dessa förberedelser, genom Ryska kriget och Hofrättens deraf föranledda flykt till Sverige, i Juli 1742 afbrötos. Forseen hade väl under den allmänna villervallan fordrat tillbaka sin handskrift, hvilken han sjelf ville bringa i säkerhet, men Hofrätten kunde dertill icke bifalla, emedan arbetet blifvit ställdt under dess tillsyn och ansvar. Kort derpå inträffade Forseens död.

Så förgick något år utan vidare tillgörande i saken tills Forseens enka blef betänkt på arbetets utgifvande, sterbhuset till lindring. Hon uppdrog åt sin son, den redan nämnde v. landssekreteraren Fredrik Forseen, som i någon angelägenhet öfverrest till Stockholm, att derstädes ackordera med direktören och boktryckaren Momma. Denne var äfven villig, att åtaga sig förlaget, men önskade dessförinnan påögna manuskriptet. Häraf föranleddes Forseen, att hos konungen d. 5 Juli 1744 supplicera: „det Åbo Hofrätt i nåder kunde anbefallas, med thet första påstvägen hit försända thenna af min Sal. käre Fader translaterade Finska lagen med thet ingifna tryckta profarket, på thet iag under min varelse härstädes, om thet som å min kära Moders och Sterbhusets vidare försorg ankomma skulle, tideligen kunde besörja“.

Hofrätten i Åbo, hvars utlåtande af Mjt:t. infordrades, afgaf detta ganska vidlöftigt d. 3 Aug. 1744. Hvad Forseens arbete beträffar, hade Hofrätten „vid thes påögnande och the af Capitlet i Borgo theröfver giorda anmärkningars jämförande befunnit thet uti många delar tarfva närmare öfverseende och förbättring, innan thet till allmän nytta skulle kunna genom trycket utgifvas, hvilket ock Hofrätten varit omtänkt på thet sättet verkställa, at några af the här i landet varande färdigaste Häradshöfdingar i thet Finska språket och Borgmestare jemte Präster skulle förut lemnas dehl af denna öfversättning, at theröfver författa theras anmärkningar, hvilka sedan till någon viss tid skulle

tillika med the af Kongl. Rättens Ledamöter, som äro thet Finska språket mächtige sammanträda, at efter öfverläggning med hvarannan samt the giorda anmärkningars jämförande, försätta thenna öfversättning af Svänska Lagboken i thet stånd, som Eders Kgl. Maj:ts nådiga bref af d. 11 Oktobr. 1738 anbefaller at uttockningen öfverensstämmer med Lagsens ordasätt och ordens rätta bemärkelse, tå ock thet svänska registret på engång kunde blifva öfversedt". Dernäst anmäles, att Hofrättens ledamöter varit och ännu äro för fåtaliga, att någon kunnat eller f. n. kunde för öfversättningens reviderande permitteras, samt att boktryckaren Merkell från orten afflyttat. „Och som thet således synes på tiden ankomma, innan thetsamma (arbetet) kan blifva i behörigt stånd bragt, at sedan till trycket befordras och Lands Secreteraren Forseen likvähl vid thes utarbetande användt mycken möda och arbete samt någon kostnad: Så hemställer Hofrätten allerunderdånigst, huruvida Eders Kgl. Mj:t skulle täckas benåda thes efterlemnade Änka med någon ärsättning therföre - -". Manuskriptets och profarkets öfversändande till Stockholm hemställdes jemväl till Kgl. Mj:ts godtfinnande. Härpå resolverades i Kgl. bref d. 6 Nov. 1744 korteligen „at sedan denna öfversättning blifvit öfversedd som sig bör, hafver den at förnöja änkan för des afl:ne mans dervid hafda besvär, som berörde öfversättning upplägga och trycka låter".

Hvad man vidare har sig bekant angående ifrågavarande öfversättningsarbete, innehålles i nedanstående, kronologiskt cierade, utdrag ur officiella akter. 1747 $\frac{28}{7}$ förmäla Hofrättens protokoller: „Assessor Thauvonius, som med H. K. Mj:ts tillstånd för den til trycket ämnade Finska Lagbokens öfverseende är så länge ifrån tjenstgörande licentierad, var nu frånvarande på landet". 1747 $\frac{15}{9}$ Kgl. bref till Hofrätten: „att Lagbokens öfversättning på Finska af Lands Sekreteraren Forseen skulle efter Kgl. Mj:ts förra

godtfinnande blifva af Assessorn Thauvonius öfversedd och vidare af Hofrätten approberad inan den efter Forseens andragande kunde till trycket befordras, och vore till vedergällning för Forseens besvär anslagne 600 daler silfver mynt". 1751 $\frac{11}{4}$ Kgl. bref: „att Hofrätten gifvit vid handen, att sedan Kgl. Mj:t genom de åberopade brefven förordnat om Lagens aftryckande på Finska språket, har väl Assessorn Thauvonius [35]) giordt sina anmärkningar vid öfversättningen af framledne Lands Secreteraren Forseen och dem till Hofrätten ingifvit, men Hofrätten icke hunnit efter befallning öfverse detta verket, hvartill icke heller tillfälle vore eller framdeles blifva kunde, utan vore Hofrättens förslag, att Finska öfversättningen af Lagen måtte få af någon utgifvas, som ett enskildt verk, med hjelp af Thauvonii anmärkningar, dock att domstolarne såväl i Finland som i Sverige borde rätta sig efter den af ständerna gillade och antagne och af Konungen stadfästade Lagen på Svenska språket; Hvilket förslag Kgl. Mj:t bifallit. Och hade Registratorn i Kongl. Cancelliet Pahleen, som om aftryckningen anhållit, att till den ändan undfå både Forseens öfversättning och Thauvonii anmärkningar". 1752 års riksdag, hvilken ärendet meddelades, fann lagens öfversättande på Finska ganska nödvändigt. 1753 $\frac{5}{4}$ Kgl. bref till Hofrätten: 'Finska Lagbokens tryckande vare Registratoren Paleen såsom enskildt arbete genom Privilegium uppdragit, och på det han måtte vara försäkrad om en skälig ersättning för detta nyttiga verk, skulle Hofrätten inkomma med sitt utlåtande, huru många exemplar förmentes kunna afsättas i Finland och afsättningen lättast erhållas'. Hvad Hofrätten härpå svarat, derom upplysa icke samlingarna. 1756 $\frac{30}{6}$, sedan dåmera protokollsekreteraren Paleen tillkännagifvet att öfversättningen vore färdig, utfärdades för honom Kgl.

---

[35]) Dog enl. Åbo Hofrätts hist. d. 29 Juni 1748, men enligt en skrifven anteckning d. 19 Juni s. å. *Utg.*

privilegium: att på Finska språket trycka lagen, så att icke någon under 10 års tid må densamma uti detta rike trycka eller utomlands tryckt hit inhemta vid 1000 dalers silfv. m. vite och alla exemplarens konfiskation, hvarjemte Wi äfven till någon lindring uti de härvid förefallande omkostnader i nåder velat förunna honom frihet att öfverenskomma med den boktryckare, han finner fördelaktigast, om tryckningen; för hvilken orsaks skuld honom åligger, att uti boktryckaresocieteten uppvisa detta privilegiibref och detsamma uti tidningarna publicera, alle som vederbör till efterrättelse'. Paleen öfverlät privilegiet åt Hofrätts aktuarien Georg Gustaf Salonius som ändtligen 1759 utgaf arbetet under titel Ruotzin Waldacunnan Laki. Hyväxi luettu ja vastan otettu Herrain Päivillä vuonna 1734. Pränttijn annettu Georg Saloniuxelda, Cuning. Hovrätin Actuariuxelda omalla culutuxella, vuonna 1759. Turusa, Prändätty Directeurilda ja Cuningalliselda Kirjan Präntäjäldä Suuren-Ruktinanmaasa Suomesa, Jacob. Merckellildä. 8:o.

Den i nu resumerade skrifvelser ofta omförmälde Paleen, är ingen annan än Forseens redan ofvanföre nämnde måg [36]). Af det anförda framgår jemväl, hvad förtjenst honom härvidlag bör tillmätas, nemligen blott såsom slutelig redaktör, måhända emendator, af sin svärfaders arbete. Dervid kommo Thauvonii anmärkningar och sannolikt äfven de partiella, af domkapitlet i

[36]) Se sid. 44. E. J. Paleen, adlad af Palén, f. 1716. Inträdde som auskultant vid Åbo Hofrätt 1737. Kanslist vid Kgl. Mj:ts Kansli 1743. Registrator i Just. Revis. Exped. 1747. Protok. Sekret. 1756. Vid Riksdagarne 1756, 62, 69 Bondeståndets Sekret. 1766 Lagman i Norr-Finne. Afled 1788. Egde Wiksberg i Pemar, som sedermera i arf tillföll hans dotterson, slutligen Minister Stats-Sekret. Grefve Rehbinder. — Med Erik Johan af Palén bör ej förvexlas hans liknämnde son, som ock var Protok. Sekreterare samt sedan 1776 Assessor i Wasa Hofr. (Jfr. Sursillska genealogin samt Finska Adelns Gods o. Ätter). *Utg.*

Borgå dessförinnan verkstälda och till Hofrätten inlemnade, förbättringarna honom utan tvifvel till god hjelp. Om dessa förhållanden har han dock icke funnit nödigt upplysa efterverlden, hvadan händt, att den första Finska editionen af 1734 års lag blifvit ansedd såsom hans verk.

Denna mening uttryckes icke blott i den äldre, utan ock i den sednare, af Arvidsson ombesörjda, sednare upplagan af Rühs, der det heter: „År 1759 utkom i Åbo uti oktav för första gången, en Finsk öfversättning af den Svenska lagboken under titel: *Ruotzin Waldacunnan Laki.* Denna öfversättning är utarbetad af dåvarande lagmannen *E. J. Paleen*, hvilken gjort sig derigenom mycket förtjent isynnerhet af invånarene uti de inre trakterna, som icke voro hemma i Svenska språket; tillika visar detta företag, att Finskan hade blifvit mera utbildad“. Samma påstående förekommer ock hos v. Becker (Mnemosyne 1819 N:ris 31. 12), andre att förtiga. Några hafva tillochmed, på än lösare grund, hållit G. Salonius för öfversättaren, troligen emedan hans namn finnes på titelbladet, der han ju dock endast kallar sig utgifvare.

Att Paleen med afsigt gifvit anledning till det framstälda misstaget, synes dock af många skäl otroligt. Han var, såsom redan erinrats, Forseens svärson, dertill en välkänd man. Också lefde då ännu Forseens son och hans andre måg, sedermera v. presidenten Ignatius, hvilka väl icke, derest något svek förefunnits, underlåtit att detsamma förhindra eller afslöja. Redaktionen och utgifvandet af arbetet togs väl såsom en familjeangelägenhet af någon pekuniär fördel för arfvingarne; ock kan man förmoda, att förlaget blifvit väl betaldt af Salonius [37]), emedan denne

[37]) Ehuru denne G. G. Salonius torde höra till Laguska slägtens stamtafla, känner utgifvarn om honom blott, att han genom gifte med handl. Havemans dotter var egare af Sairiala i Tuulois och död före 1763. Han är ock editor till Åbo Hofrätts Universaler, Åbo 1750.

synes hafva varit en ganska förmögen man. Tilläggas bör dock, såsom en vidare upplysning i denna icke fullt utredda sak, att i ett, bemälde Ignatius fordom tillhörigt, manuskript, innehållande diverse rättsfall och excerpter, mest ur Kgl. bref angående Åbo Hofrätt, hvilket i samlingarna vanligen benämnes „Ignatii förteckning“, på ett ställe (p. 355) finnes ett antal af de lagöfversättningsarbetet berörande handlingarna citerade. Bland dessa är tidigast Kgl. brefvet 1736 $\frac{24}{11}$ och yngst Kgl. br. 1751 $\frac{11}{4}$, hvilket sistnämnde, såsom vi ofvanföre sett, redan omförmäler Paleens afsigt, att utgifva Forseens arbete. Det är således äfven af detta skäl fullkomligt otänkbart, att Ignatius icke varit underkunnig om sin svågers företag och detsamma gillat. Det är möjligt, ehuru föga sannolikt, att Forseens öfversättning blifvit så totalt omarbetad i trycket af 1759, att den icke mer ansågs böra gå i hans namn.

Som bekant är utgafs nästa upplaga med några förbättringar af Calonius, i Stockholm 1808. Den är liksom den äldre författad på Vestfinska och mycket rik på Sveticismer. De följande upplagorna äro endast aftryck. En med modern handstil skrifven öfversättning af 1734 års lag eges af Finska Litteratur-Sällskapet. I detta manuskript saknas Kansli kollegiets företal och den Kungliga stadfästelsen, men föröfrigt synas afvikelserna från de tryckta exemplaren icke särdeles anmärkningsvärda. Öfversättningen, om hvilken saknas noggrannare uppgifter, tyckes vara från en sednare tid, men dock åtminstone på sina ställen närmare sluta sig till 1759 än 1808 års edition. Om och hvarest den af Sam. Forseen sjelf besörjda öfversättningen, äfvensom det deraf tryckta profarket, finnes i behåll, samt i hvad förhållande de sedermera tryckta upplagorna stå till detsamma, tillhör en framtida forskare att utreda. Så mycket är åtminstone fullkomligt visst, att Forseen rättvisligen bör betraktas såsom den, hvil-

ken lagt grunden till den första och ännu begagnade Finska öfversättningen af vår gällande lag.

Sedan framstäldt blifvit, huru och med hvad framgång sjelfva lagbokens offentliggörande på Finska bedrefs, skola här några dermed sammanhängande eller likartade åtgärder omnämnas, såsom vittnande om framfarna tiders bemödande för modersmålets användande vid medborgerliga värf. Riksdagarna 1734 och 1738 kunna i antydt hänseende sägas hafva tagit fasta på hvad deras företrädare af 1731 lofvat. Å andra sidan röja Hofrättens protokoller, hvilka häröfver blifvit rådfrågade, att man inom denna landets dåvarande högsta inhemska domstol hade ganska allvarliga tankar i ämnet. Medan Hofrättens betraktelsesätt hufvudsakligast framgår ur de synpunkter, hvilka uppställdes vid domareembetens besättande eller förslag dertill, visa, samstämmigt härmed, de af skilda stånd väckta besvär icke mindre klart hvartåt allmänna meningen lutade. Presterne uttryckte behofvet af edsvurne translatorer för Finskan, Militärbefälet yrkade på krigsartiklarnas publicerande på Finska, Allmogen ville se både domare och andre tjenstemän kunnige i landets tungomål och hade redan tidigare än dess andlige ledare begärt tolkar vid rättegångsförhandlingar. Öfver alla dessa postulater afgjordes som följer, — allt under samma år, då allmänna lagens öfversättande var å bane.

1735 $\frac{4}{3}$. „Kgl. resolution på de Besvär, som under nästledne Riksdag Biskopen Johan Fahlenius samt Prostarne M:r N. Idman och J. Amnell såsom Åbo Stifts Fullmächtige insinuerat“ innehåller: „4:o. K. M. har uppå Riksens Ständers vid sistledne Riksdag gjorde underdånige föreställning redan antagit en skicklig och det Finska Språket väl mächtig person [38]), som emot

---

[38]) Denne var Johan Mathesius, om hvilken nedanföre s. 58.

åhrlig löhn på Staten på berörde Språk öfversätter K. Mj:ts utkommande nådige förordningar, samt äfven kommer at vara derför ansvarig, at de blifva Rätteligen och noga öfversatte. Och har K. M. således redan gjordt Prästerskapet uti deras härom giorda underdåniga ansökning ett nådigt nöje“. — 1739 $\frac{20}{2}$. Kgl. resolution på Krigs Befälets Besvär lyder i punkt 51: „Så snart Krigs-Articlarne, efter Ständernes begiäran, blifvit öfversedde, och efter nya Lagen lämpade, vil K. M. föranstalta, att de på Finska blifva öfversatte och tryckte“. 1739 $\frac{16}{3}$. Kgl. resolution på Allmogens allmänna Besvär förmår i punkt 8: „K. M. har redan låtit afgå ordres, at på Finska låta öfversätta och trycka den nya Lagen, samt andre Förordningar och Resolutioner, som kunna tjäna Allmogen i Finland till efterrättelse“, samt i den, sedermera så ofta åberopade, punkt 42: „K. M. är benägen at besättia Domare-Ämbeten och andre Tiänster i Finland med sådane Personer, som äro det Finska Språket mäktige, så vida omständigheterne samt vederbörandes skicklighet och tjänsteår det kunna medgifva“. Denna sista punkt inskärpes ytterligare genom Kgl. bref till Åbo Hofrätt 1743 $\frac{9}{11}$ af innehåll: ’Till justitiae statens återsättande i Finland uti dess rena lopp, vore af Riksens Ständer för godt funnit, att vid tjensters besättiande skulle förhållas efter Regeringsformen och § 42 uti Resolutionen på Allmogens Besvär vid 1738 års Riksdag, samt att de som der hade sina beställningar, borde tillhållas att förblifva i orten’ etc. - - samt vid åtskilliga andra tillfällen.

I enlighet med dessa önskningar och stadganden utbildade sig äfven praxis, ehuru ofta vacklande, hvilket måste anses härröra också af de i Resol. 1739 $\frac{16}{3}$ intagna limitationer. Hvad tjensterna inom sjelfva Hofrätten beträffar (jfr. s. 37 f.), erhölls, i följd af Hofrättens egen framställan angående Rosenstolpe, en bestämd föreskrift i Kgl. brefvet 1747 $\frac{23}{5}$, hvari befalles, att vid förslags insändande till vice president efter Munsterhjelm: „skulle

iakttagas att densamme borde förstå Finska språket, till de lagsökandes beqvämlighet". Detta bref tillämpades redan d. 10 påföljande Juni, då några ledamöter uppförde, i st. f. Bielke och Cederström, som icke kunde Finska, Kekonius och Lostjerna, jemte Lagerflycht. Den sistnämnde bekläddes med embetet. Regeln fick dock i framtiden många undantag.

Osäker var man äfven, huru vid lagmansval borde förfaras med hänsyn till de sökandes språkkännedom. Om v. Posts ansökning se ofvanf. s. 37. Då förslag 1736 upprättades till Karelska lagsagan, nämndes framför Ass. Malm och Hhd. Abraham Paleen (far till den förut omförmälde E. J. af Palén), i 1:sta rummet Ass. C. Liliestjerna, som ock, „ehuru Svensk och det Finska språket i ingen måtto mäktig", hugnades med tjensten. År 1754 $\frac{1}{1}\frac{3}{2}$ nämndes till S. Finne lagsaga hofrättsråderna Cederström, Martin och Lostjerna, ehuru de två sistsagde voro klena i Finskan; hvaremot Wallens förbigicks, änskönt han var den äldste sökande „och kunde Finska, om någon annars kan den". Cederström utnämndes. Deremot då några år sednare Karelska lagsagan åter var ledig (efter Wallens) gjordes vid förslaget (1757 $\frac{1}{1}\frac{2}{0}$), på hvilket Rappe, Wallenstjerna och Cedermark nämndes, en sålydande annotation: „Härjemte har ock Hofrätten ej obemärkt lemna bordt, at allmogen i Karelska lagsagan till större delen icke förstår det Svenska språket och at ibland de nu föreslagne är allenast Assessor Wallenstjerna det Finska språket mäktig". Hofrättsrådet Rappe, ostridigt en af hattpartiets [39]) och Finlands

[39]) Äfven mösspartiet egde på denna tid i Finland en ganska utmärkt man i auditören, slutligen presidenten Lode. I hans biografi (i Åbo Hofr. Hist.) erinras om detta partis bemödande, att genom utspridande af till Finskan öfversatta, för detsamma gynsamma riksdagsskrifter vinna folkets sympatier, hvaremot Sekreta utskottet vid 1769 års riksdag beslöt: »att hos Plena anmäla, det måtte alla dessa ärender, som angå Riksdagskallelsen, med Konungens dictamina, Råds-Remarquerna, och det mera,

allra utmärktaste män, tog denna annotation ganska illa och besvärade sig deröfver. Han anförde bl. a., att både under den tid han sjelf tjenat och dessförinnan hade väl ansetts för en oundgänglig egenskap för en Häradshöfdinge kandidat, att vara det Finska språket mäktig; deremot hvad Lagmans embetet vidgår hade aldrig förut fråga varit om sökandene kunnat Finska eller ej. Såsom bevis åberopades Cederströms och Lostjernas utnämningar. Grunden till detta olika förfarande, menade han, borde sökas i sjelfva sakens och Embetenas skiljaktiga art. Vid Häradsrätten sker första connexionen af förhandlingar, der ageras mundtligt och af parterna sjelfva; det som talas på Finska skall skrifvas på Svenska. I Lagmansrätten äro sakerna redan på papperet, och det på Svenska. Antingen ageras der genom Fullmäktige eller ock består Bondens göromål deri, att ge in sina Svenska papper, hvilket Rappe ock af egen erfarenhet kände, såvida Hofrätten förordnat honom till Lagmanstings förrättande, då han mindre förstod Finska än nu. Han sökte ock bevisa, att då baron Cederström ansetts kunna sköta S. Finne lagsaga, bestående af 7 Svenska, 47 purt Finska och 5 blandade socknar, Karelska lagmannen, hvars distrikt omfattade 4 Svenska, 27 Finska och 3 blandade kapeller och socknar, ingalunda i högre grad hade behof af Finsk språkkunskap. Man hade väl „discoursvis“ föreburit, att i Karelen vore brist på advokater, men detta gälde lika mycket Tavastland, och föröfrigt fanns ju för närvarande hopp om nådigt bifall till Hofrättens projekt, att i hvarje distrikt och socken få tillförordnade „visse procuratorer som skola betjena allmogen i rättegångar“. Öfver detta Rappes andragande infordrade K. M. Hofrättens förklaring 1757 $\frac{22}{12}$, hvilken afgafs 1758 $\frac{16}{1}$ samt stöddes på Resol. 1739 $\frac{16}{3}$ § 42 och

det ena med det andra, öfversättias på Finska, och skickas öfver till Finland, på det landet må se allt i sitt sammanhang och ej förvillas af ensidiga berättelser».

Kgl. br. 1743 $\frac{9}{11}$. Förslaget ändrades i så måtto att lagmannen H. J. Woltemat, som jemväl besvärat sig, derpå uppfördes i st. f. Cedermark; men Wallenstjerna erhöll embetet 1758 $\frac{26}{5}$.

Med mera konseqvens plägade den citerade § 42 tillämpas vid häradshöfdingars tillsättande, såsom ock förnämligast desse dermed afsågos, och det på grund af tidigare prejudikater (jf. s. 37). Att dock äfven härvidlag godtycke och personsgunst skulle ega mer eller mindre spelrum var naturligt, då frågan om de sökandes Finska språkinsigter var öfverlemnad åt de röstandes tillfälliga kännedom och pröfning. Sådana förhållanden framkallade sluteligen ett i sitt slag ganska märkligt besvärsmål med thy åtföljande öfverläggningar i Hofrätten, hvilket här må ur handlingarna refereras.

Borgmästaren i Jakobstad Nathanaël Häggström hade af Hofrätten blifvit uppförd i andra rummet å förslag till häradshöfdingebeställningen i Uleåborgs Södra och Korsholms Norra domsaga. Deröfver klagade hos K. M. borgmästaren Leopold samt v. häradshöfdingarne Mjödh och Aeimilaeus, också under det förebärande att Häggström ej vore det Finska språket mäktig, hvilket de sökte genom attester ådagalägga. Häggström å sin sida insände genom Hofrätten motattester. Besvären remitterades 1764 $\frac{21}{2}$ till förklaring af Hofrätten, som borde „härom undersöka och med underdånig berättelse inkomma". Häggström ålades då genom skrifvelse af d. 16 April, att d. 4 Juni — hvilken termin på förefallande skäl ändrades till d. 8 Nov., samt sluteligen i anledning af Häggström påkommen opasslighet, till d. 9 Nov. — sig inställa „at af Hofrätten varda inför protokollet i Finska språket förhörd". Förhöret skedde och examinanden stod sig, såsom det vid tillfället förda protokollet [40]) utvisar, ganska

---

[40]) Då åberopade akter för tiden torde ega något framstående intresse, har utgifvarn trott sig böra från samlingarna utskrifva och här-

bra. Vid Hofrättens session d. 19 Oktober voterades i saken, och befanns då, enligt hvad den underdåniga berättelsen vidhandenger, „at Borgmästaren Häggström eger den insigt och kunskap i Finska språket, at en Häradshöfdingesyssla i Finsk Jurisdiction, utan hinder deraf kan af honom väl skiötas, om E. K. Mj:t i nåder täckes honom dermed hugna, samt at härmed således icke sammanhänger, som de emot honom, angående dess okunnighet i berörde språk hos E. K. Mj:t ingifna attester innehålla". Öfver detta Hofrättens utlåtande resolverades i Rådet 1765 $\frac{10}{1}$, då det öfverklagade förslaget ansågs böra ega bestånd.

Slutligen förekomma i samlingarna några spridda anteckningar angående de Finska translatorerne, hvilka anteckningar äfven i sitt fragmentariska skick här torde böra meddelas, såvida de kunna föranleda till vidare undersökningar om desse män, hvilkas tillgörande för det Finska lag- och rättegångsspråkets utbildning ingalunda får ringa aktas.

Såsom den redan ofvanföre citerade Kgl. Res. 1735 $\frac{4}{3}$ förmår blefvo desse, på ordinarie stat anställde, tjenstemän tillsatte i anledning af presterskapets i Åbo stift besvär på riksdagen 1734. De sorterade under Kansli Kollegium, hvilket också tillförene genom Kgl. Res. på samma presterskaps besvär 1727 $\frac{23}{8}$ fått sig uppdragen tillsynen deröfver att Finskt (katekes- och psalmboks-) tryck i Sverige icke, såsom klagadt blifvit, måtte af tryckfel vanställas. Det är ock ur nämnda embetsverks akter, som noggrannare kännedom om translatorernes skyldigheter och verksamhet bör inhemtas. Deras förnämsta åliggande var att, under ansvarighet, till Finska öfversätta utkommande Kgl. förordningar, och skilde sig således väsendtligt från de tolkars, hvilkas tillsättande

---

nedanföre in extenso såsom bihang meddela desamma (ehuru något långdragna), sub Litt. A. à B.

allmogen på 1731 års riksdag föreslagit (jfr. s. 38). Deras befattning var sannolikare en vidare utvidgning af den, som redan i äldre tider varit uppdragen åt en Finsk skrifvare vid Kungliga kansliet (jfr. not 28). Genom titeln af Translatores Regii, den de alla buro, tyckas de hafva skillt sig från andre translatorer eller tolkar för Finska språket, hvilka tillfälligtvis nämnas eller i enskilta fall blifvit tillförordnade. Det vore ock möjligt, att stundom jemte translator regius en eller flera tolkar för Finskan funnits vid Kanslikollegium, ty sådant inträffade icke sällan åtminstone för Ryskan. Också synes å andra sidan titeln translator r e g i u s hafva blifvit tilldelad personer (t. ex. Polon), om hvilkas ordinarie tjenstgöring vid besagde kansli man icke har sig något bekant.

Väl har man redan från äldre tider exempel derpå, att på Svenska utkommande påbud och författningar blifvit till Finska öfversatte, men detta skedde dock öfverhufvud sällan samt mera under form af enskildt företag och således utan egentlig kontroll. Den åberopade Kgl. Res. deremot gaf saken en officiel karakter, hvarförutom derigenom äfven antalet af de förordningar, hvilkas meddelande åt Finska allmogen ansågs vara af vigt, ständigt tilltog. Genom en ny Kgl. Res. 1741 $\frac{7}{4}$ stadgades yttermera, att 1 exemplar af alla på Finska tryckta Kgl. förordningar skulle öfversändas till och förvaras i hvarje af landets kyrkor. I Kgl. Br. till Åbo Hofrätt 1725 $\frac{10}{2}$ är ännu ej tal om Finska förordningar, utan blott derom att Kansli Kollegium ålagt direktör Werner, förläggaren, att låta trycka ett tillräckligt antal exemplar för Provincernas behof, och tillse att de ej fölle invånarne för dyra.

Enligt hvad af oftanämnde Res. 1735 $\frac{4}{3}$ synes fanns då redan en Finsk translator. Denne var Johan Mathesius. I något nyare arbete kallas han orätt Petrus. Bidrag till hans lefnadsteckning förekomma i flera kända källor, hvaribland Låstbom. Här vore nog att anföra efterstående uppgifter. Han var född 1709;

anställdes 1734 som translator för Finskan vid Kanslikollegium och finnes i denna egenskap upptagen i Henells Flor. Sverige 1735. Blef landssekreterare i Österbotten 1745. Sökte sig, jemte E. J. Palcen och 7 andre till Assessor i Åbo Hofrätt efter Mannerfelt (som dog 1750 Juni 30). Han hade direkte till K. M. ställt sin ansökning 1750 $\frac{23}{11}$, deri han bland annat såsom „bevekande skäl“ andragit den känbara anstöt hans helsa under tilltagande år lidit genom den besvärliga landssekreteraretjensten, i det han för länets vidlyftighet varit nödsakad att årligen färdas öfver 100, ja år 1747 till 500 mils väg. Också anmäldes i Rådet 1750 $\frac{27-28}{11}$ att K. M:s nådiga val fallit på Mathesius. Innan utnämningen skedde dog dock Kg. Fredrik I. Mathesius supplicerade ånyo om fullmakt i den „underdåniga förtröstan att E. K. M:s allernådigste hjertelag för alle dess trogne undersåtare icke låter min förra olycka vara mig hinderlig i min befordran“. Hvilken olycka han afser, uppgifves icke. Men M. Polviander, hvilken ock Hofrätten nämnt i 1:sta förslagsrummet, erhöll tjensten 1751 $\frac{11}{4}$, följande dag efter det Mathesii sednare supplik inkommit. Mathesius fick 1760 Assessors karakter samt 1762 „till upprättelse“ Lagmans fullmakt och tur. Vice Landshöfding i Österbotten. Dog i London 1764. Ganska många Kgl. förordningar öfversattes och trycktes på Finska i Stockholm under den tid Mathesius var translator.

Samuel Salin. Om honom finnes antecknadt, att han 1747 öfversatt till Finska P. Gröndaals 1734 utkomna nattvardsskrift, samt 1761, såsom translator i Finska språket, erhållit 600 daler s:r mynt i tillökning på sin lön. Huruvida han omedelbarligen efterträdt Mathesius, angifves icke.

Dav. G. Heintzius. Finsk translator åtminstone redan 1763, en beställning, hvilken han ännu innehade 1768.

Abraham Lind. Son till kapellanen i Lampis, v. pastorn Thomas Lind och dess hustru Katrina Frisius, föddes 1735. In-

skrefs jemte sin äldre broder, sedermera lektoren vid Borgå gymnasium, Joh. Gabr. Lind vid gymnasium i nyssnämnde stad 1746, och såsom student i Åbo 1754 $\frac{3}{8}$. Torde ock med denne sin äldre bror hafva studerat i Upsala. Var Finsk translator vid Kansli kollegium 1769—1785. Han dog 1785 $\frac{19}{12}$. Ännu år 1849 lefde hans döttrar i Stockholm, der fadren egt stenhus.

Henrik Reinhold Gummer. Translator vid Kansli kollegium 1786—1803. Var gift med Brita Katrina Riska. Året 1804 stod tjensten vakant.

Henrik Forshäll. Innehade translatorsbefattningen från 1805, och ännu åtminstone 1808, måhända ända tills 1811, ifrån hvilken tid

Gustaf Fredrik Bohm, kanslist, sedermera protokollssekreterare samt slutligen kansliråd och riddare af nordstjerne orden, jemte sina öfriga embeten äfven vidtog och skötte Finska translators göromålen vid Kungliga Svenska Kansli kollegium.

Erik Johan Polon. Föddes i Hollola, der fadren, bonde, egde Hannula rusthåll. Blef student i Åbo 1759 eller 1760. Efter slutade studier vid Universitetet, der han skall hafva varit känd för öfversitteri, som annars hörde till goda tonen, tjenstgjorde han vid något embetsverk i Stockholm. Det var på den tid då Gustaf III umgicks med anfallsplaner mot Ryssland, hvarföre ock med Kungens vetskap från trycket utgafs en skrift „Om den politiska jemnvigten“, deri faran af det östra grannrikets tilltagande öfvermakt lifligt skildras. Denna skrift, som äfven borde kringspridas i Finland, blef på kungens befallning af Polon öfversatt till Finska under titel „Europan Waldakundain Tasa-Voiman Vaarasta“ samt tryckt i Åbo 1790. Enligt en uppgift skall öfversättningen åt Polon medfört titel af Kunglig Translator. Säkert är det åtminstone, att han blifvit använd som tolk, redan 1789 Mars 18, 20 och 21, vid Åbo läns regementes krigsrätt, emedan krigsfiskalen var okunnig i Finska språket (se de tryckta

handll.). Också har han redan 1788 till Finska öfversatt och i Åbo låtit trycka 1685 års Sjöartiklar in 12:o. Uppgiften härom, som förekommer i Upsala biblioteks katalog, synes vara tillförlitlig, ehuru skriften icke nämnes i Keckmans förteckning. Deremot är det uppenbarligen ett misstag i samma katalog, då sjöartiklar af 1795 sägas vara tryckta på Finska i Stockholm 1796, ty 1795 utkommo icke några sådane. Troligen menas krigsartiklarne af sagde år, ty dessa publicerades på Finska i Stockholm 1796 och jemväl i Åbo 1797, och äro af Polon öfversatta.

Samme Polon användes ock i andra tjenstebefattningar. Kort före utbrottet af 1788 års krig var han vikarierande postmästare i Abborfors gränsepostkontor. Härifrån skildes han dock snart, hvartill skälet framställes på följande sätt. Kungen som hade kännedom om det missnöje, ryktet om ett förestående krig väckt i Finland uppdrog åt v. Morian, då egare af Sarflax, att göra sig närmare underrättad om sinnesstämningen. Detta utfördes sålunda, att innehållet af postväskan på Abborfors granskades. Häröfver vredgades Polon till den grad, att han i embetsskrifvelse till postdirektionen i Stockholm yttrade, at en Morian „både svart och hvit" haft den oförskämdheten att uppbryta enskilde korrespondenters bref å det honom anförtrodde postkontor. Detta hade den påföljd att Polon fick lemna sysslan åt en Holm, som var fogligare, (jfr. ock Rein, kriget i Finl. 1788—1790. I s. 51). Enligt en annan, mundtlig berättelse, skall Polon hafva stått i mycken nåd hos Gustaf III, och erhållit, kort förrän Kungen blef mördad, löfte om domsaga. En sådan beklädde han dock icke. Deremot förekommer han sedan 1811 och kanske tidigare som Justitierådman i Helsingfors. Han erhöll för sin ålders skuld afsked 1819, men lefde ännu till Juli eller Augusti månad 1821. Han afled å sina invid Gumtäckts säteri på stadens mark belägna egor, dem han erhållit till förbättring af

sin rådmanslön, och hvilka han låtit bebygga. Polon efterlefdes af enka och tvenne barn.

En af hans bekanta lemnar om honom följande karakteristik. „Den aflidne var, sådan jag påminner mig honom, ett lefvande contrefait ifrån Gustaf III:s tidehvarf. Man såg honom alltid klädd i läneuniform, suktade stöflor med stora silfversporrar, värja, trekantig hatt, icke väderklyfvare, utan en verkelig trekant, pudradt hår, stångpiske, tätt åtsittande hvit spännhalsduk. Han färdades vanligen ridande och på sagde sätt utstyrd ifrån Gumtäckt till staden, derifrån han, efter välförrättadt Rådmansvärf återvände med en fylld fiskmärs på sadelknappen. Han var en särdeles hatare af lök, tobak och kaffe“.

Bihang.

(Se not 40).

A). Den 9 October: Närvarande i Kgl. Hofrätten Praesidenten och vice Praesidenten Lagerflycht, Hofrätts Råderne Brotterus, Neuman och Jusleen, Assessorerne Pipping och Ignatius, samt adjungerad Protonotarien Lilius. — Nu anmältes, det Borgmästaren Häggström vore upkommen, samt gifvit tilkänna, sig hafva såvida återvunnit hälsan, at han kan undergå Förhör i Finska språket, hvarföre och sedan Hofrätts Råderne Lagerborg och Schultz, samt Assessoren Idman från Kgl. Hofrättens andra Division inkommit, och Protonotarien Lilius upstigit let Kgl. Hofr. föredraga sig the thetta mål rörande handlingar, och effter ytterligare öfverläggning, pröfvade nödigt, at först lemna Borgmästaren til påseende, den af Allmogens i Österbottens medledels härader hos K. M. i underd. ingifna skrifter och några dermed hijt följda Attester deröfver, at Borgmästaren ej vore Finska språket mägtig, hvilka skrifter Borgmästaren till sitt innehåll skulle inför Kgl. Hofr. på det Finska språket upprepa samt sedan på samma språk andraga, hvad han emot dem kunde hafva at påminna. — Sedan det för sig gådt, och Borgm. straxt derpå, samma skrifter återstäldt, lemnades honom företräde, och förständigades orsaken, som föranlåtit Kgl. Hofr., at honom hijtkalla, samt uplästes Kgl. Mj:ts derom til Hofr. ankomna Nådiga Bref; hvareffter och såvida Borgmästaren hafft del af omrörda skrift och Attester, tilsades Borgm., at nu på Finska språket anföra, hvad han emot dem kunde hafva at påminna, då Borgm.

på Finska språket förmälte, at sedan han genom Secreteraren erhållit del af allmogens skrifft och de emot honom ingifna Attester, af det innehåll, som vore han det finska språket icke mägtig, så ville han nu thervid giöra sina påminnelser. — Och hvad först angår den Attest som Liqvidations Commissarien och Krono Länsmannen Klovensick utgifvit, at Borgm. vid ett urtima ting i Lohteå Socken skulle anmodat honom, at såsom Tolck på dess vägnar tala med nämnden, och uttyda hans tanckar; så sade Borgm. sig icke kunna finna, huru Klovensick kunnat utgifva en sådan Attest, emedan Borgm. ej visste, det hafva händt, at han anlitt Klovensick om sina tanckars uttolckande på Finska, och kunde Borgm. så mycket mindre medgifva och erkänna den af Klovensick utgifna Attestens ricktighet, som deruti ej finnes infördt tiden, då det skulle hafva skedt, som Attesten innehåller, ej heller målet, hvarutinnan han til tolck af Borgmästaren skulle blifvit brukad, men at Borgm., enär han för Tijo år tilbaka, efter Kgl. Hofrättens förordnande hållit en Förättning, dervid nyttiade Klovensicks biträde, at Constitutorialet för Parterne upläsa, och på Finska uttolcka, sade Borgm. kunna vara möijeligit; Vidkommande åter den Attesten som blifvit utgifven af Mantals Commissarien Carlander, Studenten Carlander och Liqvidations Commissarien Bäck, så berättade Borgm. äfven på Finska språket, att emellan dem och Jacobsstads innevånare skall vara en tvist anhängig, och ansåg Borgm. således deras, såsom hans vederdelomäns intygan icke för gällande. — Härpå frågades Borgm. äfven på det Finska språket, om han sjelf undfått den Attest, som Borgmästarene Lithovius och Brink, samt Bataillons Predikanten Carling utgifvit deröfver, at Borgm. ägde nödig och tilräckelig insicht och kunskap uti Finska språket, såsom ock af hvad tillfälle de kunnat hafva sig bekandt om Borgm. vore det finska språket mägtig, eller icke, thertil Borgm. å berörde språk svarade, at han sjelf af dem erhållit denna Attest, och at desse

såsom hans grannar och de der ägt tilfälle at med honom umgås, samt sjelfve äro det Finska språket mägtige, väl kunnat inhemta Borgmästarens insicht och kundskap i berörde språk, förmälandes Borgm. vidare, thet han väl skulle hafva försedt sig med Kyrckioherdens i staden Aspegrens betyg, men bemälde Khde skall sielf icke vara färdig i det finska språket. — Och emedan Khden Reitzius utgifvit Bevijs theröfver, at Borgm. Brinck vore svag i finska språket; altså frågades Borgm. Häggström, på finska, huruvida Brinck så mycket kan finska, at han kunnat intyga om Borgm. Häggströms kundskap deruti, hvartil Borgm. svarade, at Brinck väl innehafver ringa kundskap i språket, hvarföre ock Borgm. ej tilförtrodt sig hans intygande allenast, utan äfven försedt sig med andras Attester, som äro det finska språket mera mägtige. — Vidare åtspordes Borgm. på Finska, hvar han vore född, thertil Borgm. på samma språk svarade, sig vara född i Uhmeå stad i Westerbotten, samt med sina Föräldrar kommit til Österbotten, då han varit två år gammal, såsom ock, at hans ålder nu vore Fyratijo två år. — Här tilsteldtes Borgm. Finska Lagboken, och han befaltes at tolcka 1 § uti 1 Cap. B. B:n från finska språket på det Svenska, hvilket ock Borgm. ord från ord giorde, hvarefter honom blef tilsagt, at utur den honom nu tilstälda Svenska lagboken tolcka den 2 §. i berörde Capitel och B. ifrån Svenska språket på det finska, hvilket Borgm. äfven giorde, men dock derunder gaf tilkänna, at han nu åter hade känning af svindel, och at det skymtade för hans ögon, så at han ej kunde redigt se sjelfva orden, hvarpå Borgm. förmälte thet han önskat, at vid detta tillfälle hafva tilräckeligen kunnat ådagalägga den kundskap, han verckeligen i finska språket äger, men den anstöt, honom åkommit, skall hindra honom, at med den färdighet, som han i ett friskare tilstånd kunnat giöra, sådant nu verkställa, hvarmed Borgmästaren afträdde. — In fidem protocolli Fridrik Erfvast“.

B). År 1764 d. 19 Octob. närvarande i Kgl. Hofr. Presidenten och Vice Presidenten Lagerflycht, Hofrätts-Råderne Lagerborg, Brotterus, Neuman, Jusleen, Schultz och Lilius, Assessorerne Pipping, Ignatius, Idman och Hasselbom. Hofrätts Rådet Krook och Assessoren von Törne äro för sjuklighet frånvarande. Nu skreds till utlåtande angående Borgmestaren Häggströms insicht i finska språket, deruti med honom skiedt förhör d. 9 i denna månad. Och som en del af de nu närvarande Kgl. Hofrättens ledamöter vid sagde förhör icke varit tillstädes, så blef det deröfver förde protokoll först upläsit; hvarefter Assess. Hasselbom utlät sig: at ehuru Assess. icke varit närvarande, då Borgm. Häggström, effter Kgl. Hofrättens författning, undergått förhöret i finska språket; dock som Assess. af förhör Protocollet, hvilket nu blifvit uppläsit, inhämtadt, at Borgm. på Finska språket besvarat the frågor honom blifvit förestälte, samt på samma språk uttydt de emot honom om hans okunnoghet i finska språket ingifne Attesterne, och derhos utaf Lagboken från Finskan till Svänska kunnat uttolcka, hvad af honom eskadt blifvit; altså tyckte Assess., at underdånig berättelse till K. M. borde afgå om Borgmestarens sagde insicht i finska språket, samt förhör protocollet tillika öfversändas. — Assess. Idmans utlåtande var, at sedan K. M. anbefalt Hofr. at undersöka om Borgm. Häggströms kundskap i finska språket, har Hofr., såsom den säkraste utväg dertill, beslutit, at Borgm. här skulle undergå Examen i samma språk, hvilket ock sedan för sig gått och Assess. thervid tillstädes varit samt funnit Borgm. icke allenast på finska språket uttydt de emot honom ingifne attesterne och sina påminnelser dervid afgifvit, utan ock af lagen öfversatt en § från Svänskan till Finska och en annan från Finskan till Svänska, samt dessutom i flere ämnen sin mening på finska utfördt på sätt det öfver förhöret hållne protocoll utvisar. Och emedan Assess. såsom sjelf i finska språket kunnig, ser sig med säkerhet häraf

kunna pröfva, det Borgm. är samma språk väl mächtig, så at domare sysslans förvaltning i en finsk domsaga af honom, i anseende till språket, tillförlåteligen kan förestås; ty tyckte Ass., at de i denna del emot Borgm. hos K. M. ingifne attester, till deras innehåll och verckan nu mera skulle förfalla, och i öfrigt skulle effter Assessorens tancka, underdånig berättelse härom tillika med förhör protocollet och öfrige handlingarne till K. M. öfversändas. — Assessoren Ignatius sade sig med trygghet kunna K. M. i underdånighet vid handen gifva, at de attester, som emot Borgm. Häggström, om hans föreburne okunnoghet i finska språket, hos K. M. ingifne blifvit, äro aldeles ogrundade, emedan Ass., vid det i K. Hofrätten med Borgm. anstälte förhör i finska språket nogsamt erfarit, at han icke allenast förstår finska, utan ock erforderligen kan uttolcka språket och uttrycka sin mening i samma språk, och förmälte Ass. derhos sig förut och innan berörde förhör skiedde i K. Hofrätten, hafva tillfälligtvis, uti en K. Hofrättens ledamots närvaro, giordt sig, under samtal i hvarjehanda ämnen, om Borgmästarens kundskap i samma språk underrättad, och erfarit, at Borgm. både grammatice och syntactice har grund i språket och effter någon kort öfning kan vinna fullkommelig färdighet i talande. Och som Ass. förut varit häradshöfdinge i en finsk jurisdiction i Österbotn, samt derunder ägdt tillfälle att noga känna språket och hvad en häradsh. i sysslans förvaltning bör theraf förstå, så har Ass. trodt sig så mycket säkrare kunna fälla sit omdömme om Borgmästarens insicht deruti, och at han otvifvelachtigt är finska språket så mächtig, at en häradshöfdinge syssla, utan hinder deraf, kan af honom väl skiötas, om K. M. i nåder skulle täckas thermed hugna honom. — Ass. Pipping åberopade sig dess förut, vid den af Hofrätten till K. M. infordrade förklaringen afgifva utlåtande, med förmälan, at som Ass. då redan, ansedt Borgm. H. vara det Finska språket mächtig, och Ass. vid det med Borgm. sedermera anstälte

förhöret, än ytterligare derom blifvit öfvertygad, at han väl kan förestå en finsk jurisdiction i fall han dertill i nåder blifver förordnad, så kunde Ass. ej annat, än anse de hos K. M. emot Borgm. H. ingifna attester för ogrundade, och tyckte, att berättelse derom till K. M. jemte förhör protocollet i underdånighet borde öfversändas. — Hofrätts Rådet Lilius utlet sig: at Hofrätts R. väl ej öfvervarit det med Borgm. H. i K. Hofrätten anstälte examen i finskan; men emedan Hofrätts R., som sjelf är finska språket mächtig och varit häradshöfdinge i en finsk ort, såväl utaf det nu uplästa förhör protocollet, som dessutom, under Borgmästarens vistande här i staden, haft tillfälle at inhämta hans till en domare sysslas förvaltning uti en finsk jurisdiction, tillräckeliga insicht i det finska språket; ty sade Hofrätts R. sig giöra et med de K. Hofrättens ledamöter, hvilcka redan förut häröfver sig utlåtit. — Hofrätts R. Schultz utlåtande var: at emedan Hofrätts R. utaf det med Borgm. H. anstälte förhör i finska språket, ägdt tillfälle at inhämta, det Borgm. äger nog försvarlig kundskap i sagde språk, såvida han icke allenast kunnat uttyda de honom förelagde §§ i lagen från finska på svänska och från svänska på finska språket, utan ock svara på de honom förestälte frågor, så at Hofrätts R. funne honom kunna både förstå hvad som talas och äfven sjelf gifva sin mening tillkänna på merbesagde språk samt således äfven kunna komma till rätta med domaresysslans förrättande i en finsk Jurisdiction, utom det han vid mera öfning kan på kårt tid vinna samma färdighet, som i eget modersmål, hvarföre Hofrätts R. sade sig ej hafva anledning at gå ifrån dess mening, hvad bemälte Borgmästares upförande på förslag angår, hvarom till K. M. underdånig berättelse skulle afgå. — Hofrätts R. Jusleen förenade sig med de K. Hofrättens Ledamöter, hvilcka redan sig härutinnan utlåtit. — Hofrätts R. Neuman yttrade sig: att oansedt Hofrätts R. sjelf intet förstår finskan, dock som Hofrätts R. af de K. Hofrättens Ledamöter, hvilcka deruti hafva myc-

ken färdighet, inhämtade att Borgm. H:s kundskap i språket skall vara aldeles tillräckelig, Hofrätts R. jemväl bivistadt det med bemälte Borgm. anstälte examen och hördt honom både tala och explicera Finska; ty vore Hofrätts Rådets mening, det hans K. M. bör i underdånighet vid handen gifvas, at hvad emot Borgm. H. blifvit angifvit om oskickelighet till Häradshöfdinge Sysslan för felande kundskap i finska språket, är falskt och ogrundadt, hvarjemte Hofrätts R. finner, at emedan Häggström uti et så ömt ärende, rörande hans timmeliga välfärd blifvit värckeligen inför Öfverheten beljugen, samt bragt på kostnad med en besvärlig hitresa, som fram och åter utgiör Etthundrade mil, så borde honom öppet lämnas, at derföre söka reconvention och ersättning af vederbörande [1]). — Hofrätts R. Brotteri mening var: at aldenstund Hofrätts R., utom det som förhör protocollet om Borgm. Häggströms kundskap i finska språket af sig visar, äfven vid et tillfälle i staden, hördt Borgm., i Ass. Ignatii närvaro, tala så god finska, at han såväl uti, som utom Embetes giöromål, kan sig behörigen hielpa och utreda samt tydeligen förstå, hvad en annan talar, hvarigenom utredt är, at de emot honom utgifne attester, således äro ogrundade; fördenskull tyckte Hofrätts R., at de samma komma at förfalla, och således förenade sig med de K. Hofrättens Ledamöter, som sig redan häröfver utlåtit. — Hofrätts R. Lagerborg yttrade sig: at ehuru Hofrätts R. något förstår det Finska språket, vore dock Hofrätts R. icke såvida inkommen deruti, at Hofrätts R. kunde dömma om en annans fullkomliga kundskap om samma språk, i anseende hvartill Hofrätts R. icke eller nu kunde intyga om Borgm. Häggströms färdighet. — Presidenten och vice Presidenten Lagerflycht utlät sig: at enär

---

[1]) Detta skedde ock. I bref till Hofr. d. 7 Jan. 1765 begär Häggström att undersökning måtte ske om orsaken till de oriktiga Attesterna om hans okunnighet i Finskan, och att de som dertill varit vållande, åläggas betala hans resekostnad till Åbo, inemot 100 mil.

förslag till den i Österbotn ledige Häradshöfdinge sysslan uprättades, har Presid. och Vice Presid. för dess del, icke nämndt Borgm. H. ibland dem, som på Hofrättens förslag äro upförde, hvarföre icke eller hos Presidenten och Vice Presid. om Häggströms kundskap i finska språket då kommit under öfvervägande; men sedan K. M. anbefalt Hofr., at om Borgmästarens insicht i sagde språk undersöka, och han i följe deraf om dess kundskap deruti blifvit förhörd, så bör ock Presid. och Vice Presid. nu lämna dess yttrande derutinnan: Och ehuru Presid. och Vice Presid. dervid funnit honom icke än vara aldeles färdig i sagde språk, är han doch såvida deruti inkommen, at han väl förstår hvad som på Finska talas, och kan äfven på samma språk uttyda sin mening, at de, som ock endast äro det finska språket mächtige, kunna det förstå, och at han, vid närmare utöfning deraf, snart kan än mera förkofra sig; i anseende hvartill Presid. och Vice Presid. jemväl sade sig hafva funnit, at härmed icke är så sammanhängande, som de emot Borgm., angående hans okunnoghet i merberörde språk, hos K. M. ingifne Attester innehålla. — I följe af denne omröstning kommer således underdånig berättelse om beskaffenheten häraf till K. M. at afgå, dervid sjelfva förhöret (sic!), jemte de hitsände skrifterne, skola medfölja. År och dagar som föreskrefne stå. — In fidem Protocolli S. R. Fabritius.

C) [1]) Den 15 Maji, närvarande HHr Biskopen, med Probsten och Lectorerne Nylander, Nappenius, Johan Fortelius och Löngreen:

§ 5. Kongl. Maj:ts och Riksens höglofl. Hof-Rätt i Åbo, förmäler i skrifvelse af den 16 nästl. Martii, huru som, uppå högvälbem:te Rätts underdåniga hemställande, om icke den af

---

[1]) Denna och följj. bilagor höra till textens sida 45. De äro hemtade ur Domkapitlets i Borgå protokoller och brefbok för 1741. Se Företalet.

Kongl. Maj:t d. 23 Januari 1736 stadfästade Nya Lagen, kunde här i orten på Finska öfversättas, och til Invånarenas tydeliga underrättelse tryckt varda, Kongl. Maj:t thetsamma för nödigt och nyttigt funnit, med mera, som Kongl. Maj:t altderföre Nådigst, til värkställighetens befordran anbefalt, til underdånigst följe hvaraf Kongl. Hof-Rätten fogat den anstalt, at benämnde öfversättning blifvit företagen, hvarmed ock, så vida skall kommit, at then är färdig at öfversees, och sedan til trycket befordras, hvarföre ock Boktryckaren ther i Staden, Joh. Christoph. Merckell skall vara hörd, huru vida han aftryckandet sig åtaga ville; som sig thertil villig förklarat, allenast han förut kunde undfå åtminstone Ettusende praenumeranter, i hvilcken händelse han ville lämna thetta värcket på godt Franskt tryckpapper för 6 Dahlr Krmt. Fördenskull, och emedan af den 8 §. uti Kongl. Maj:ts under den 16 Martii 1739 utfärdade Nådiga Resolution, uppå Allmogens allmänna besvär vid 1738 åhrs Riksdag, är at inhämta, det äfven Menige Man och allmogen här i Finland, gjordt ansökning, om benämnde Lags öfversättiande på Finska språket; och the således torde vilja hafva nödige exemplar theraf, til theras uplysning och efterlefnad; thy och så vida åtskillige af Prästerskapet jemväl, torde vara benägne, at prenumerera på detta värcket med the begärte 6 d:r Krmt, emot thet the framdeles hafva et exemplar theraf at undfå; Så begär Kongl. Hof-Rätten, at Consistorium til befordran, at öfversättningen skyndsaml. må kunna till värcket befordras, höra samtel. Prästerskapet, samt å Kyrckjones vägnar Föreståndarena och Kyrckjovärdarne, och låta anteckna theras namn, som vilja på detta sättet på Finska Lagboken praenumerera, och sådane Förteckningar sedan til sig infordra, och med första som ske kan, til Kongl. Hof-Rätten insända. Consistorium åtog sig at om alt detta skrifva til samtel. Prästerskapet med det första. Imedlertid och som dialecterne här i Finland äro åtskillige; några Finska ord äfven äro på en

ort brukelige, them en annan aldeles intet vet af; Så ock emedan Consistorii Ledamöterne härstädes äro ifrån åtskillige Finska orter hemma, och således hafva sig bekante the ord som på hvarje ort brukas, anhålles hos Högloll. Kongl. Hof-Rätten, at man hit kunde få öfver en på Finska öfversatt Balck til genomseende, hvarjämte och som man kunde förmoda större antal på praenumeranter, til Kongl. Hof-Rätten hemställes, om icke hos vederbörande i den conqueterade delen af Ryssland, som ock betjena sig af Sveriges Nya Lag, kunde kunnigt giöras, det de således hafva tilfälle, at få then i Finska språket öfversatt.

D) Den 1 Julii, närvarande HHrr Probsten och Lectorerne Nylander, Nappenius och Löngreen.

§ 13. Uppå Consistorii, under den 15 Maji sistledne, gifna anledning, insänder nu Högloll. Kongl. Hof-Rätten, jämte bref af d. 30 nästförvekne Junii, i förstone Byggninga B. af den å Finska Språket öfversatte Nya Lagen, med begäran, Consistorium ville then öfverse, samt hvad thervid kan vara at rätta, anmärcka, och Kongl. Hof-Rätten vid handen gifva. Och som Hans Kongl. Maj:ts Nådigste villja vara skall, at then Finska öfversättningen bör ännu noga öfversees genom Kongl. Hof-Rättens försorg, innan then befordras til trycket, så finner högvälbem:te Kongl. Rätt, at HHr Biskopen och Consistorii Ledamöterne i märckelig måtto skulle befrämja et så nyttigt och angeläget värck, som Lagbokens aftryckande på Finska språket värkel:n är, om HHr Biskopen och bemälte ledamöter ville, för Menige mans i hela Finland therunder beroende förmon och nytta, til igenomseende företaga sig äfven den öfriga delen af Finska öfversättningen, emedan samma tå skulle blifva thesto renare, som thet vördiga Prästerskapet, hvilcka noga följa thet talesättet i Finskan, som uti then Hel. Skrifts sednare öfversättning, aldratilförlåteligast lära förstå lämpa then således godkände Dialecten til Lagbokens version. Hvilcket ock som Consistorium tilförene sig thertil erbu-

dit, thet äfven, så mycket sig göra låter, vill söka at verckställa; Hafvandes Hr Lector Nappenius, til en början, med sig til igenomseende hemtagit berörde B. B., som sedan af de öfrige Ledamöterne äfven skall genomögnas.

E) Den 23 September närvarande HHr Biskopen, med Probsten och Lectorerne Nylander och Nappenius.

§ 10. Probsten Poppius berättar i bref af den 6 Augusti, det ingen där i Contractet velat praenumerera til den på Finska språket öfversatte Lagboken, förebärande dels Kyrckiornas medellöshet, dels egen brist på pengar; skolande ock en del förklarat sig hafva nog af den Svenska. Icke desto mindre begär Probsten för Joccas Kyrckia 1 exemplar.

F) Den 30 September närvarande HHr Biskopen med Probsten och Lectorerne Nylander, Nappenius och Löngreen.

§ 4. Effter öfverenskommelsen i Consistorio, berättade HHr Biskopen äfven, sig hafva öfversedt den af Kongl. Maj:ts och Riksens Höglofl. Hof-Rätt hit sända på Finska öfversatte delen af Lagboken; Och låfvade sina observationer låta skrifva rent, at sedan til högvälbem:te Kongl. Hof-Rätt öfvergjöras.

G) Den 1 Decembr. Närvarande HHr Biskopen med Probsten och Lectorerne Nylander, Nappenius, Fortelius och Löngreen.

§ 6. Sedan samtelige Consistoriales, effter thet tilfälle, som gifvas kunnat, nu mera öfversedt then af höglofl. Kongl. Hof-Rätten för någon tid tilbaka insände delen af Finska Lagen, eller Byggninga Balcken, och öfver öfversättningen gjordt the anmärckningar och påminnelser, som pröfvats nödiga, kom man öfverens, at besagde Balck, jämte the omtalte anmärckningar theröfver til högbemälte Kongl. Hof-Rätt öfversända.

H) Till Kongl. Maj:ts och Riksens höglåfl. Hof-Rätt af den 1 December.

Then delen af den på Finska öfversatte Lagen, som Hr Gr. och Presidenten, samt Kongl. Maj:ts och R:s Höglåfl. Håf-Rätt, till Consistorii igenomseende, för någon tid tillbaka afgifva behagat, har Consistorium härjemte nu öfversända bordt, sedan samma, efter thet tillfälle man här, för många flere sysslor, hafva kunnat, öfversedd och öfversättningen, med the oförgripelige anmärckningar som pröfvats nödige och härhoos i ödmjuk hörsamhet äfven föllja, till Språkets natur närmare lämpad blifvit. Med ständig Högachtning förblifve etc. — D. J. (= Daniel Juslenius); — J. N. (= Johan Nylander); — P. N. (= Petr. Nappenius); — G. F. (= Gabriel Fortelius); — J. L. (= Jonas Löngreen).

Rättelser och Tillägg.

Sid. 4 rad. 2 *står:* tecknadt *läs:* tecknadt „manu propria“

— 5 — 24 Då den Finska kyrkans i Stockholm tideböcker, såväl för gamle Herr Mårtens skuld som af andra skäl, i hög grad äro förtjente af en noggrannare undersökning, må här meddelas de händelsevis i samlingarna påträffade uppgifterna, att år 1581 Matts Persson och år 1600 Johan Mårtensson var „Finsk predikant i Stockholm“. — Medan det föregående skrifves, ankommer ett så lydande bref af Hr Stats-Rådet Pipping: „Sedan jag nu i Handlingar till upplysning i Finlands Kyrko-Historie 5:e Häft. sid. 36 funnit hvad jag der igår förgäfves sökte, nämligen att Herr Mårten omkring 1550 varit Finnarnes i Stockholm Capellan, skyndar jag så mycket mera att härom underrätta som allt hvad i dessa Handlingar förekommer angående finska nationella församlingen, uppgifves vara hemtadt ifrån handskrifter, copierade och verificerade i Kongl. Svenska Riks-Archivum och närmare upplysninningar om honom således torde kunna derstädes fås. $18^{5}_{IV}63$“. Häraf föranledd vågar utg. nu meddela en ganska vigtig, men ända hittills af honom betviflad, derföre förtegad och till framtida närmare undersökning sparad notis, den nemligen att den i Kgl. bibliot. i Stockh. bevarade Finska codex B.

96 är inbunden år 1548 och således utan tvifvel gjord af Herr Mårten samt tillochmed hans eget exemplar. Notisen förekommer i den del af anteckningarna, som rörer de Finska laghandskrifternas yttre habitus. Men som författaren (förglömmande denna annotation, hvilken han gjort 1850, då han hade samma codex hemma hos sig) uttalat och sökt bevisa den — numera af honom sjelf vederlagda — förmodan, att den äldsta Finska lagversionen vore gjord på Johan III:s tid, fruktade utg. att påståendet, det Codex B. 96 på pärmen „har inprässadt: 1548 och ligger således enl. all sannolikhet till grund för Juustens“ inneslöte ett årtals fel. Vi hafva således i behåll ett Finskt exemplar af L.L. från samma år då Nya Testamentet för första gången till Finska öfversattes, — troligtvis den äldsta hittills uppdagade skriftliga behandling af Finskan för verldsliga föremål. Och „gamle Herr Mårten“ tillkommer äran deraf.

Sid. 6 rad. 25 *står:* kansliet. *läs:* kansliet?
— 7 — 31 —: Tomas —: Thomas
— 12 — 20 Här säges att Ljungos öfversättningar förblefvo okände; de voro dock kände både af Porthan och af Calonius, såsom i företalet kommer att upplysas.
— 14 — 23 *står*: Wegelium *läs:* Wigelium
— 15 — 1 —: d. 14 Juli —: d. 14 Juli s. å.
— — — 7 Här citeras K. B. VIII, men bör sannolikt vara: K. B. VIIII, som lyder: „Hvar som talar å Konung eller Konungs Rådh, en eller flere, thet å hedher thera går eller Äro, och kan thet ey fulltygha, vitna swå sex godhe Män som thet hördu: Varde halshuggin. Talar han annar smäligh ord, som ey

gå å hedher eller äro, Böte fyratighi Marker: Eller liggie i Konungs Häktilsom en Månadh, och äti Vatn och Brödh". Att detta cap. afses är så mycket sannolikare, som utgifvarn numera i samlingarna funnit en, dock mycket svårläst, afskrift af det i anteckningarna på sid. 16 citerade brefvet från Åbo Hofrätt till K. M. af följande innehåll: „1647 $^{1}{}_{5}{}^{6}$. K. M. skall vår und. hörsamhet samt tropligtige och ödm. tjenst altid bevisas, Och kunna E. M. på det underd. icke obemält lemna, at såsom i HofR. är en dom afsagd (?) mellan Hartvig Henricsson och Henric Matsson Teits arfvingar, an:de et arf efter fordom Khde här i Åbo Hr Grels, samt med tilförene Underlagman D:r Per *(säkert:* Wigelius, Underlagman i Hollola 1637), som derutinnan dömt hafver, och bem:te Hartvig förmått (?) sig Beneficium (?) Revisionis, såsom ock K. M. stemningsbref til då varande Underlagman, och han Hartvig både den tiden saken under Revision hört hafver, såsom och tillförene sine otilbörlige Smädeskrifter och Calumnier så i Sverige som här i landet utspridt hafver, dermed han ännu continnerligen och utan någon försyn fortfar; altså äre vi fordenskuld (?) at förordna 2 Assessorer, som vid den tid saken kan bli til revision företagen, E. K. M. skola framte och visa de skäl hvarpå samma vår dom sig grundar, och derhos andraga våra besvär öfver sådana glossor (?) och ohörlige försmädelser och beskyllningar, hvarmed Hartvig *(oläsligt ord:* HRätt?) hela denna tiden angripit hafver, . . . uti all ödmjukhet supplicerandes at E. K. M. allern. täcktes denne R:s personer taga i hägn och

försvar emot sådane oförskämda och osanfärdiga calumnier, at sådan förseelse (?) måtte blifva tilbörligen straffad". I enlighet härmed bör den af utg. i noten 8 framstälda gissningen angående Speitz' brott, om ej förkastas, dock modifieras.

Sid. 15 rad. 18 *står:* ymmerdä *läs:* ymmärdä

— — — — —: sentehden —: sentechden

— — — 29 —: Wegelius —: Wigelius

— — — 33 —: sökte, —: sökte

— 17 — 9 —: granskare —: granskare: Henrik Jakobsson,

— 19 — 27 Här kan följ. jemväl af Stats-Rådet Pipping meddelade annotation få plats: „1661. Anders Michelsson, Under Lagman i Björneborgs Grefskap, som förut varit Lagläsare i Öfra Satagunda och arbetat vid den finska lagbokens translation, recommenderas, efter Jacob Hanssons död, till Under Lagman i Norra Finne Lagsaga.

— 25 — 8 *står:* och *läs:* och

— — — 15 —: undernånigast —: underdånigast

— 33 — 32 —: 1863 —: 1853

— 37 — 8 —: uppsättande —: upprättande

— 38 — 11 —: nyst —: nyss

— 40 — 8 —: idololotria —: idololatria

— 43 — 26 —: sin —: sitt

— 44 — 12 —: Forséen —: Forseen

— 45 — 12 —: 3 —: 6

— — — 19 ff. Hit hör hvad som förekommer i Bihanget, Litt. *C—H.*

— — — 21 *står:* hvilkeu *läs:* hvilken

— 47 — 6 —: uttockningen —: uttolckningen

— — — 8 —: öfversedt —: öfversadt

— 48 — 17—19 antyda att mss till lagöfversättningen, kan-

ske äfven profarket, kommo i Paleens ego, hvilket påpekas med hänsyn till det som läses nedanföre, sid. 51 rad. 26 ff. Besagde mss och profark kunde således hafva blifvit förskonade för den våd-eld, som 1827 öfvergick hofrättens arkiv.

Sid.	rad.	*står:*	*läs:*
Sid. 49	rad. 12	*står:* titel	*läs:* titel:
— —	— 16	—: Jacob.	—: Jacob
— 51	— 10	—: afsigt,	—: afsigt
— 56	—25&27	—: Nov.	—: Oktob.
— 58	— 32	—: vore	—: vare
— 60	— 17	—: Föddes	—: Föddes 1740 $\frac{8}{7}$
— 63	— 14	—: Allmogens	—: Allmogen
— —	— 15	—: ingifna skrifter	—: ingifne skriften
— 64	— 27	—: Brink	—: Brinck
— 66	— 17	—: från	—: från Svänskan till Finska och från

Slutligen anföras här några språkprof från de skilda öfversättningarna, hvarvid erinras att utdraget ur den Fredenheimska codex blifvit räddadt genom det i Företalet omnämnande Porthanska brefvet.

Svensk text Konungs Balker 1 Capitel.

Sverikis Rijke är aff Hedna värld saman komit, aff Svea Land och Götha: Svea kallades nordan Skogh, och Götha sunnan Skog. Tvenne äro Götha i Sverike, Östgötha och Wästgötha: Ey finds Götha nampn i flerom Landom fast ståndande, utan i Svea Rijke, För thy, at aff them uthspreddis Götha nampn i annor Land som Skrifften sägher.

Rotzin valdakunda ombi pacanaitten olemuxest ychten tullut, Svean maasta Ja Gotan. Svea cutzuttin Pohian puoli metzä Ja Gåthan Etelän puoli. Caxinaiset

Codex B. 96. Kuningan Kaari I.	ovat Gâthat Rvodzis. Itä Gâthat ia Länsi Gâthat. Ey löytä Gâthan nimiä muilda Mailda vahuana seisovan, mutta Svean Valdakunnas. Sillä että nijsta vlgoshaiotettan Gâthan nimi muille Maille quin Ramattu sanopi.
Fredenh. codex. Kuningan Caari I Lucu.	Ruodzin valdacunda on pacanain olemuxest yhteen tullut, Svean maasta ja Gothan. Svea cudzuttin pohjan puoli medzä ja Gotha Etelän puoli. Cahtalaiset ovat Gothat Ruodzis: ita-Gâthat ja Länsi Gothat. Ei löytä Gothan nime muilda maildā vahvana seisovan, mutta Svean valdacunnas; sillä nijstä hajotetan Gothan nimi muille maille, nijncuin Ramattu sano.
Calonii codex. Kuningan Kaari 1 Capitel.	Ruodzin valdakunda ombi Pacanoitten Olemisesta yhten tullut, Svean maasta ia Göthan: Svea kutzuttin pohian puoli medzä, ia Götha Etelänpuoli. Kaxinaiset ovat Göthat Ruodzis, Itä Göthat ia Länsi Göthat. Eij löytä Göthan nimiä muilla mailla vahvana seisovan, mutta Svean valdakunnas, Sillä, että nijstä vlgos hajotetan Göthan Nimi muille maille, Quin Raumattu sano.
Nordströms codex. Kuningan Caari 1 pääcappale.	Ruodzin Valdacunda ombi Pacanaiten Olemuxest ychten tullut Svean Maasta, Ja Göthen Svea Cutzuttin Pohian puolj metzä, ia Göthen Etelä puoli, Caxinaiset ouat Göthet Ruotzis, Itägöthet ia Länssgötet, Ey löytä Göthen nimiä muilda mailda Vachuana seisouan, mutta Svean valdacunnas, sillä että nijstä Vloshaiotetan Göthen nimi muilla mailla quin Ramattu sanopi.
Ljungo Thomae. Kuningan Menosta I.	Ruodzin valdakunda on pakanan cansasta yhten tullut, Svean ja Götan maasta. Svea cudzuthan pohiainen puoli medzä, ja Götha eteläinen puoli, Cahtalaiset ouat Götit ruodzis jtäiset ia ländisett Götit,

	Ei löytä Götan nimiä muilda mailda seisouan oleuan, mutta ruodzin valdakunnasa, sillä että nijstä vlos haiotetthin Götin nimi muille maille, quin kirioituxet sanouat.
Kolla-nius (?) Kuningan Caari I Lucu.	Ruohdhin valdacunda ombi muistamattomasta coco-hon tullut, Ruohdhin maasta ia Göthin. Ruohdhi euhdhuttihin pohjan puolisexi mehdäxi, ia Göthi Ete-län puolisexi. Cahtalaiset ovat Göthit Ruohdhisa, Ita-Göthit ia Lensigöthit: ei löytä Göthin nime muilla mailla vahvenna seisovan, mutta Ruohdhin valdacun-nasa, sillä että nijstä ulvos hajotettu on, muille maille, Göthein nimi, ninqvin kirjoitus sanopi.
Juustens codex. Kuningan Caari I.	= B. 96.
Seskanders codex. Kuningan Kaari.	defekt ända till cap. 25.
Svensk text. (B. B. 50).	Konungs Ländsman skal vita hvar i Läne sino, them som ey göra som sagt är, och kunnogha thet å Lagh-tinge nästo effter Michels messo. . .
Codex B. 96.	Kuningan nimitys miehet pitä tietämän cukin läni-säns, ne iotka ey teghet, quin sanottu on, ia tie-dhyttämän sen, ensimäises maan keräiäs Mickell mes-sun iälckin.
Juustens codex.	Kvningan nimitösmiehet pitä tietämän cvkin Lää-nisäns, ne iotka ei tege quin sanottu on, ia tiedyttä-män sen ensimäises maan käräiäs, Michelin messvn iälkin.

Calonii codex.	Kuningan Nimitös miehet pitä tietämän idze kungin läänisäns, ne iotka ey tege kuin sanottu on, Ja tiedyttämän sen maankäräis ensimmäises Mickell messun iälkin.
Seskanders codex.	Kuningan nimitös miehet pitä tietämän cukin läänisäns jotca ei tee nijncuin sanottu on, ja täyttämän sen ensimäises kärejäs Michel Messun jälckin.
Nordströms codex.	Kuningan nimitös miehet pitä tietämän cukin lähnissän, ne joca ey tie quin sanottu on ia tiedyttämän sen ensimeises maankäräjäs Michelin messun jälken.
Ljungo Thomae.	Kuningan nimitös miehet pitä sen tietämänn kukin länisäns, Ne iotca ei tege quin sanottu on, pitä hänen iulgistaman ensimäises maan käräiäs Mickel messun iälkin.
Sv. text. K. B. 4.	J tolkom fallom, tå skal Biskoper och Laghman aff Laghsaghu hvario, och sex aff Hoffmannom och sex aff Allmoghanom thet millan sijn vägha, hvat hielp Almoghin skal och må dräghligast göra Konunge sinom.
Sv. variant. K. B. 4.	J tolkom fallom eller androm, tå skal aller Almoghe i Sverike sinom Konunge lydugh vara, och vilia hans fulborda etc.
Nordströms codex.	Sencaltaises asios, nin pitä Pijspan ia lakicunnan miehen Jocaisesta lakicunnasta, Cvsi Hoofuimiehistä, ia Cvsi Cansasta heidän keskenäns aijetteleman, mitä apua cansan pitä ia tule, tehdä heidän Kuningallens.
Juustens codex.	Sencaldaisis asiois, taicka muisa sencaldaisis, nijn pitä caiken Rvodzin cansan Kvningallens cvliaisedt oleman, ia hänen tahtons tekemän etc.

Register.

Adlerbeth, Gudm. 37.
Adlercreutz 42.
Aeimilaeus 56.
Alanus, Georg 17.
Amnell, J. 52.
Anders Michelsson 19. 21. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 34. 78.
Anders Olsson 32.
Apelgren, J. 27.
Arckenholtz, J. 40.
Arvidsson 4. 12. 50.
Aspegren 65.
Becker, v. 50.
Bengt Knutsson 32.
Bengt Söfringsson 7.
Bergh 4.
Bielke 42. 54. Nils 33. Sten 20.
Biugg, Silv. 35.
Bohm, G. Fr. 60.
Boije, Jöran 32.
Bonde, Karl 18. 19.
Brahe, Kristina 15; Pehr 13. 14. 15. 16. 26. 27. 33.
Brinck 64. 65.
Brotterus 63. 66. C. 43. 69.
Buraeus, J. 5. 6.
Båât, Seved 19.
Bäck 64.
Calonius 5. 7. 38. 51. 76. 80. 82.
Canutus Martini 5.
Carlander 64.
Carling 64.
Cecilia Mattsdotter 16.
Cedermark 54.
Cederström 54. 55.
Chesnecophorus, N. 12.
Collanius se Kollanius.
Collinius 17.
Collinus 17.
Daniel Nilsson 20. 21. 23. 24.
De la Gardie, M. G. 27.
Drysell 42.
Eckler 35.
Elimaeus, Ol. 12.
Erfvast, Fr. 65.
Ericus Erici 8.
Erik Johanssons 16.
Erik Månsson till Ispois 16. 17.
Erland Biörnsson 32.
Eskil M—son (?) 26.
Fabritius, S. R. 70.
Fahlenius, J. 53.
Falckenberg, C. 27; G. 36.
Feuerstern 40.
Fincke, Gödik 32.

Fleming, Herman 19. 20. 27; Jöran 27; Klas 19.
Forsenius l. Forseen, A. Johanna 44; Fredrik 43. 46; Helena 40; Johan 39. 40; Kristina Nilsdotter 43; Maria Kristina 44; Samuel 39—43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51; Ulrika 44.
Forshäll, H. 60.
Fortelius, G. 74; J. 70. 73.
Fredenheim 4. 79. 80.
Friedenreich 37.
Frisius, Katrina 59.
Frisk, Mårten 6.
Fritz, L. 27.
Gartz, J. 25. 28. 29.
Gezelius, Anna 40; Johan d. ä. 40; Johan d. y. 39. 40. 41.
Gierdt, J. 35.
Grafström, A. 35.
Grels, (Teit) 77.
Gröndaal, P. 59.
Gummer, H. R. 60.
Gyllenlod 7.
Gyllenstolpe 1. 17.
Halitius, M. 35.
Hans Åkesson 32.
Hartvig Henriksson, se Speitz.
Hasselbom 66.
Heintzius, D. G. 59.
Henell 59.
Henricus Erici 5.
Henrik Jakobsson (Speitz) 14.
Henrik Jakobsson 19. 20. 21. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31 34.
Henrik, Khd i Kyro 14.
Hindrich Martensson 26.
Horn, Agneta 18; Gustaf 19.
Häggström, Nathan. 56. 57. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70.
J. Hinriksson 21.
Jacob Hansson 78.
Idman, N. 52. 66.
Ignatius 63. 66. 67. 69; J. 44. 50. 51.
Ille, Göstaf. 25.
Ingelet 37.
Johan Ljungonis 8.
Johan Larsson 20. 21. 23. 24.
Johan Mårtensson 75.
Josephus Georgii 5.
Israel Kristersson 19.
Jusleen 63. 66. 68.
Juslenius, D. 74.
Justander, E. 33.
Juusten, Klem. Severinss. 4. 5. 7. 81.
Jöran Ericsson 32.
Keckman 61.
Keith, J. 43.
Kekonius 54.
Klemet Severinsson, se Juusten.
Klovensick 64.

Kollanius, Abr., 3. 15. 17—19. 20. 21. 22. 23. 24. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 34. 81.
Krok, A. 19.
Krook 66.
Kurck, Jöns 14. 15. 16. 20. 21. 23. 24. 33.
Lagerborg 63. 66. 69.
Lagerflycht 54. 63. 66. 69.
Laurbechius, Isak 39.
Leijonck., W. S. 27.
Leopold 56.
Liliestjerna, C. 54. 55.
Lilius 63. 66. 68.
Lillie, Ax. 19.
Lind, Abr. 59; J. G. 60; Thomas 59.
Lithovius 64.
Liungo Thomae 3. 4. 6. 7—12. 13. 32. 76. 80. 82.
Lode 54.
Lostjerna 54.
Låstbom 58.
Löngreen, Jonas 70. 72. 73. 74.
Malm 42. 54.
Mannerfelt 59.
Martin 54.
Mathesius, J. 52. 58.
Matthias Matthiae 17.
Matts Larsson 32.
Matts Persson 75.
Matz Andersson 26.
Mauritz Jöransson 32.
Mennander 4.
Merkell 45. 47. 49. 71.
Michell Persson 26.
Miödh 56.
Molsdorff, Hebla Ulrika 40; Joh. 39. 40; Sam. 40.
Momma 46.
Morian, v. 61.
Munck, Joh. 28.
Munster (Munsterhjelm) 38. 42. 53.
Mårten, „Gamle Herr“ (ej: Frisk) 4. 5. 6. 7. 75. 76.
Nappenius, P. 70. 72. 73. 74.
Neuman 63. 66. 68.
Nessel 41.
Nylander, J. 70. 72. 73. 74.
Otto Ottesson 35.
Oxenstjerna, Axel 16. 33; Bengt 41; Magdalena 41.
Pacchalenius 19.
Paleen (af Palén), Abr. 54; E. Joh. d. ä. 44. 48. 49. 50. 59 78.; E. Joh. d. y. 49.
Pastel, L. 16.
Paulin, S. 38.
Peder Nilsson 12.
Pehr Månsson 20. 21.
Pipping 63. 66. 67.
Polon, E. J. 58. 60 ff.
Polviander, M. 59.

Poppius 73.
Porthan 1. 5. 76. 79.
Post, W. v. 37. 54.
Rappe 54. 55.
Rehbinder 49.
Reitzius 65.
Rhalambius (Rålambstjerna), M. 21. 25. 28. 29.
Ribbing, P. 32; Seved 32.
Righertsson, B. 25. 28. 29.
Rosencrantz, Chr. 29.
Rosenstolpe, J. 38. 53.
Rothovius 16.
Rühs 50.
Sacklén, N. H. 44.
Salin, Sam. 59.
Salonius, G. G. 49. 50.
Sara Hansdotter 30.
Schultz 63. 66. 68; Jost 42.
Seskander 4. 7. 81. 82.
Selow, v. 14.
Silfverstjerna, J. Månsson 16.
Sofia (Sara?) Mårtensdotter 19.
Sofia Katrina Johansdotter 20.
Speitz, Anna 17; Hartv. Henriksson 3. 12 ff. 77. 78.
Springer, C. 27.
Stenbock, Magdalena 41.
Stenius, Sofia (Sara?) 19. (30).
Stiernhök, J. 34.
Stiernkors, Anna Ivarsd. 16; Ivar 16.
Stiernman 12. 13. 20.
Stiernstedt 42.
Stodius, M. 16.
Stutaeus, Ioak. 16.
Sursill 16.
Svan, Arvid 32.
Sven Larsson 18.
Sylvius, C. G. 40; H. 40.
Tavast, J. Pontus 35.
Teit, H. 14. 77.
Teppati 42.
Thauvonius 47. 48. 49.
Thim, H. 35.
Thomas Ingonis 7.
Thomas Jöransson 7.
Tigerstedt, Joh. 37.
Torvöste, Hebla 40.
Tuneld 1.
Törne 66.
Wallens 57.
Wallenstjerna 54. 56.
Warmholtz 7. 14.
Werner 58.
Wexionius, Mich. 1. 17. 19.
Wigelius (Wegelius) P. 14. 15. 18. 21. 77.
Wilde 39.
Witfoth 43.
Woltemat, H. J. 56.
Yxkull 42.
Zacharias Mårtensson 5.

Pris: 1 mark.

Date Due